

NaderBekeken

Woestijnwegen

Verder in dit nummer o.a.:

- Slechte bril?**
- Asielzoeker**
- Hemelse Dokter**

Wegenbouw in de woestijn

Schriftlicht
Gert Kwakkel

*Hoor, een stem roept:
'Baan voor de HEER een weg door de woestijn,
effen in de wildernis een pad voor onze God.
Laat elke vallei verhoogd worden
en elke berg en heuvel verlaagd,*

*laat ruig land vlak worden
en rotsige hellingen rustige dalen.
De luister van de HEER zal zich openbaren
voor het oog van al wat leeft.
De HEER heeft gesproken!'*

(Jesaja 40:3-5)

Jesaja geeft een oproep door om voor de HEER een weg te banen in de woestijn. Het Nieuwe Testament verbindt deze oproep met het optreden van Johannes de Doper. Door zijn prediking in de woestijn maakte Johannes de weg klaar voor Jezus Christus.

Is de woestijn in Jesaja 40:3 enkel een detail, met de bedoeling een duidelijke verbinding te leggen tussen Jesaja's profetie en Johannes? Dan lijkt het iets van heel lang geleden, voor ons niet meer relevant. Wij leven immers niet in een woestijn. Of zit er iets meer in, een blijvende betekenis?

De plaats waar de weg voor de Heer moet worden klaargemaakt, valt op. Wie verder leest in Jesaja 40, komt nog iets merkwaardigs tegen. In vers 4 staat dat elke vallei verhoogd moet worden

en elke berg en heuvel verlaagd. Dat lijkt een beetje overdreven. Bij het op orde brengen van een weg hoort egalitatie. Kuilen en gaten moeten gedicht en hobbels afgevlakt worden. Dat is normaal. Maar wat hier staat, gaat veel verder: complete valleien moeten volgegooid en bergen en heuvels afgebroken worden. Waartoe dient die ingrijpende verandering van het landschap?

Verblijfplaats van Gods volk

Anders dan de meeste Nederlanders waren Israëlieten van huis uit vertrouwd met woestijnen, bergen en heuvels. Alleen woonden de Israëlieten tot wie de tekst zich richt, op dat moment niet in hun eigen land. Zij verbleven in de vlakten van Babylonië, in ballingschap. Hun stad – Jeruzalem – en Gods tempel waren verwoest (vgl. Jes. 44:26,28; 45:13; 47:5-6; 48:20). In eerdere profetieën van Jesaja is de woestijn een beeld van het aanstaande oordeel van God over Jeruzalem (Jes. 27:10; 32:13-15; vgl. ook 51:3; 64:9). Bij het horen van het woord 'woestijn'

kunnen de ballingen dus denken aan de troosteloze situatie waarin zij al jarenlang verkeren.

Nu hebben zij net te horen gekregen dat God daarin verandering gaat brengen. Hij geeft opdracht Jeruzalem te troosten en te bemoedigen. De tijd waarin de stad slavendienst moest verrichten, haar schuld betalen en Gods straf dragen, is voorbij (40:1-2). Vervolgens horen zij van een stem die roept dat er voor de HEER een weg gebaad moet worden in de woestijn. Hij wil zelf naar de plaats toe komen waar zij op dat moment verblijven. Hij wil hen opzoeken in hun troosteloze bestaan als ballingen in een vreemd land.

Weg voor de Koning

De weg die moet worden klaargemaakt, is namelijk in de eerste plaats voor God zelf bedoeld. Het gaat om 'een pad voor onze God'. Later zal blijken dat God ook een weg baant voor zijn volk, door de woestijn. Langs die weg zal Hij hen uit de ballingschap terugbrengen naar Sion (zie Jes. 42:16; 43:16-20; 49:8-13).

Daar is nu nog geen sprake van. Eerst moet er iets anders gebeuren. God komt zelf naar zijn volk toe, om zijn majesteitelijke luister zichtbaar te maken voor ieders oog (vs. 5).

Dat betekent dat Hij komt als een koning. Wanneer de koning met zijn gevolg een bepaalde weg wil nemen, moet die weg of straat eerst in orde gemaakt worden. Ik heb dat zelf jaren geleden gezien in Lubumbashi, in Congo. Omdat president Mobuto op bezoek zou komen, werd er eindelijk weer iets gedaan aan het wegonderhoud. Het verwaarloosde stratennet knapte er flink van op.

De woestijnwegen uit de tijd van Jesaja 40 hadden een dergelijke opknappbeurt hard nodig, als een koning er gebruik van wilde maken. Daarom gingen er tijdig boodschappers voor hem uit, die de mensen opriepen om obstakels uit de weg te ruimen en het wegdek te egaliseren. Als je hun stemmen hoorde, wist je: de koning komt eraan.

Dubbele bodems

Tot zover past alles in een bekend patroon. Maar hier gaat het voorbereidende werk – zoals gezegd – veel verder. Valleien moeten worden verhoogd, en bergen en heuvels geslecht. Waar is dat voor nodig? Wat wordt ermee bedoeld, hier waar het gaat om de komst van God zelf?

Vers 4b biedt een aanwijzing: 'laat ruig land vlak worden en rotsige hellingen rustige dalen'. Jesaja gebruikt daar enkele zeldzame woorden. Het Hebreeuwse woord dat met 'ruig land' vertaald is, komt alleen hier in deze betekenis voor. Je vindt hetzelfde woord één keer vaker, namelijk in Jeremia 17:9, maar daar betekent het 'bedrieglijk' (in de NBV: 'Niets is zo *onbetrouwbaar* als het hart'). Verder zijn de drie medeklinkers van dit woord dezelfde als die van het werkwoord 'bedriegen' of 'beetnemen' en tref je ze eveneens aan in de naam Jakob (vgl. Gen. 27:36).

Het Hebreeuwse woord dat met 'rotsige hellingen' vertaald is, vind je nergens anders in het Oude Testament. De betekenis blijkt uit het verband: er moet iets bedoeld zijn wat een tegenstelling tot 'dalen' of 'vallei' (NBG-1951) vormt. In Psalm 31:21 komt een woord

voor dat er heel sterk op lijkt. Het heeft namelijk dezelfde medeklinkers, en die zijn in het Hebreeuws belangrijker dan in het Nederlands. In Psalm 31 betekent dat woord zoets als 'intriges' (NBV: 'lagen en listen').

Het lijkt erop dat de profeet expres zeldzame woorden gebruikt, die een dubbele betekenis hebben. Wie goed luistert, hoort hem niet alleen spreken over ruig land met rotsen, maar ook over bedrog en intriges. Daar komt nog bij dat het woord dat met 'vlak' vertaald is, vaak slaat op een vlakke in de letterlijk zin van het woord, maar soms op 'rechtvaardigheid' of 'eerlijkheid' (Jes. 11:4; Ps. 45:7; 67:5; Mal. 2:6). Wat er gebeuren moet, is dus dat bedrog en intriges plaatsmaken voor eerlijkheid en recht. Daarbij gaat het om een totale ommekeer. De tekst brengt dit misschien tot uitdrukking, doordat 'ruig land' aan het begin van vers 4b en 'rustige dalen' aan het einde in het Hebreeuws precies dezelfde medeklinkers hebben, maar dan in omgekeerde volgorde.

Hoge bergen

Terug nu naar de valleien, bergen en heuvels in vers 4a. Zouden die ook beelden voor menselijk gedrag kunnen zijn? In het licht van Jesaja 2:12-18 ligt dat erg voor de hand. Daar staan bergen en heuvels voor menselijke hoogmoed en trots, zoals die vooral tot uiting komt in afgodendienst (2:18,20). Menselijke hoogheid blokkeert het zicht op Hem die als enige echt hoog en verheven is: de HEER van de hemelse machten (2:11,17). Alles wat dat doet, moet aan de kant, zodat alleen zijn majesteit schittert.

Het opruimen van de obstakels die Gods komst in de weg staan, gaat inderdaad heel ver. Er is een totale ommekeer nodig van menselijk gedrag. Wat hoog is, zal vernederd worden en wat nederig is (de valleien), zal verhoogd worden (vgl. Jes. 41:15; 57:15; Luc. 18:14). God komt zijn volk opzoeken daar waar het is: in de woestijn. De manier om je daarvoor te bereiden is dat je nederig voor Hem buigt en breekt met list en bedrog. Dan wordt zijn glorie zichtbaar voor ieders oog.

NaderBekeken

- **Schriftlicht**
Wegenbouw in de woestijn 2
Gert Kwakkel
- **Kroniek**
Iets nieuws 5
Slechte bril? 6
Vervolg gesprek in NGK 7
Kees van Dijk
- **Thema**
Een repeterende breuk? 9
Pieter Niemeijer
- **Column**
Ik ben een asielzoeker 13
Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
Aanbevelenswaardig:
Febe de diaken 14
Egbert Brink
- **Opgewekt ge-reform-eerd**
Vertrouwen 17
Jan Wesseling
- **Rondblik**
De tempelinscriptie van koning Joas 18
Johan Knigge
- **Gemeentebreed**
Zonigheid in ons sterven 21
Aryjan Hendriks
- **Gelezen**
HSV-Studiebijbel 23
Harm Boiten
Jakob in tweevoud 25
Hans de Wolff
- **Gedicht**
Een deugdelijk jaar.
Guido Gezelle 28
Gert Slings
- **Persrevue**
Mensverbetering 29
Jongerenwerk in 2016 31
Perry Storm

Preekplaats

In het Nieuwe Testament wordt Jesaja 40:3 aangehaald in alle vier de evangeliën, telkens in verband met het optreden van Johannes de Doper. In Johannes 1:23 zegt Johannes de Doper zelf: 'Ik ben de stem die roept in de woestijn: "Maak recht de weg van de Heer", zoals de profeet Jesaja gezegd heeft.' In de drie andere evangeliën is het de evangelist die de woorden van Jesaja citeert. Lucas geeft het langste citaat. Hij schrijft dat God zich in de woestijn tot Johannes richtte. Daarop ging deze 'in de omgeving van de Jordaan verkondigen dat de mensen zich moesten laten dopen en tot inkeer moesten komen, om zo vergeving van zonden te verkrijgen, zoals geschreven staat in het boek met de uitspraken van de profeet Jesaja:

"Luid klinkt een stem in de woestijn: 'Maak de weg van de Heer gereed, maak recht zijn paden!

Iedere kloof zal worden gedicht, elke berg en heuvel geslecht, kromme wegen recht gemaakt, hobbelige wegen geëffend; en al wat leeft zal zien hoe God redding brengt.'" (Luc. 3:3-6; zie ook Mat. 3:3; Mar. 1:3).

Wie deze tekst legt naast die van Jesaja 40:3-5, ziet een aantal verschillen. In het verband van deze schriftstudie is het verschilpunt aan het begin het interessantst. In Jesaja 40 klinkt een stem die zegt dat er iets in de woestijn of de wildernis moet gebeuren, namelijk *het gereed-maken van de weg voor God*. Bij de vier evangeliën is 'in de

woestijn' *de plaats waar de stem klinkt*, terwijl 'de wildernis' ontbreekt. Het verschil hangt hiermee samen, dat de vier evangeliën allemaal de Griekse vertaling van het Oude Testament – de Septuaginta – gebruiken (afgezien van enkele kleine varianten). Die vertaling heeft in Jesaja 40:3: 'Een stem van iemand die roept in de woestijn: "Maakt de weg van de Heer gereed, maakt recht de paden van onze God."' Volgens huidig inzicht ligt de vertaling van de Septuaginta minder voor de hand, ook al is deze niet in alle opzichten onmogelijk. Doordat de vier evangeliën deze vertaling gebruiken, komt er een sterker accent te liggen op de woestijn als de plaats waar de stem klinkt. Daardoor komt er een duidelijker verband met Johannes de Doper, tot wie God zich richtte in de woestijn en die in de woestijn zijn profetische boodschap verkondigde (Luc. 3:2; Mat. 3:1; Mar. 1:4). Waarom deed hij dat daar?

Oord van inkeer

De terugkeer uit de ballingschap die aangekondigd wordt in Jesaja 40 en de daaropvolgende hoofdstukken leek in vervulling te zijn gegaan. Weliswaar woonden er nog veel Joden in Babel of ergens anders buiten het beloofde land, maar Jeruzalem was herrezen en de tempel herbouwd. Toch leidde Johannes het leven van een woestijnbewoner en moesten de mensen zich uit de bewoonde wereld richting woestijn begeven om naar hem te luisteren.

Kennelijk was de terugkeer uit de ballingschap nog niet voltooid.

Gods volk moest alsnog door de woestijn heen. Dat was schokkend nieuws voor wie dacht gearriveerd te zijn in het beloofde land.

Johannes de Doper kondigde opnieuw de komst van de Koning aan: 'het koninkrijk van de hemel is nabij' (Mat. 3:2). Die komst zou redding brengen, zoals Lucas zegt in zijn weergave van Jesaja 40:5: 'en al wat leeft zal zien hoe God redding brengt' (Luc. 3:6). Dat zou echter samengaan met Gods gericht: 'Addergebroed, wie

heeft jullie wijsgemaakt dat je veilig bent voor het komende oordeel? (...) Ja, de bijl ligt al aan de wortel van de boom: iedere boom die geen goede vruchten draagt, wordt omgehakt en in het vuur geworpen' (Luc. 3:7,9). De spits van Johannes' prediking was dan ook dat de mensen tot inkeer moesten komen, om vergeving van zonden vragen en breken met hun kwaad.

Met andere woorden: er schortte nog steeds heel veel aan de uitvoering van de voorbereidende wegwerkzaamheden. Zo veel zelfs, dat er een nieuwe straf zat aan te komen. De bergen en heuvels van de hoogmoed waren nog niet afgebroken. Johannes riep zijn hoorders immers op, zichzelf niet wijs te maken dat zij zonder kleerscheuren door het oordeel heen zouden komen. De Joden die naar hem toe kwamen konden met recht zeggen, dat zij van Abraham afstamden. Maar dat mocht nooit een hoge berg worden waarachter zij zich veilig waanden, zonder zich nederig over te geven aan God: 'Zeg niet meteen bij jezelf: Wij hebben Abraham als vader. Want ik zeg jullie: God kan uit deze stenen kinderen van Abraham verwekken!' (Luc. 3:8).

Onze plaats

De woestijn in Jesaja 40 en het begin van de vier evangeliën is dus meer dan een klein detail of een toevallig decor. Johannes kondigde van daaruit de komst van de Heer Jezus en van Gods koninkrijk aan. Vervolgens kwam Jezus zelf naar Johannes toe om zich door hem te laten dopen. Daarna stuurde de Geest van God Hem voor veertig dagen de woestijn in, om daar door de duivel verzocht te worden. Hij hield verblijf waar wij thuishoren. Zo bracht Hij redding. Zo liet Hij Gods luister zien. Wie dat ontvangen wil, moet zijn plaats weten: in de woestijn. Daar kun je jezelf niet in leven houden. Daar kun je je eigen standje niet handhaven. Daar moet je op de knieën, om alles van God te krijgen. Dan komt God met zijn redding bij je binnen. Dan staat niets meer zijn glorie in de weg.

Iets nieuws

Het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen (2 Kor. 5:17). Een nieuw jaar zijn we binnengegaan. Dat klinkt als een enorme verandering. Maar is dat werkelijk zo? Beleef je de overgang van oud naar nieuw op die manier? Een nieuwe kalender, een nieuwe agenda. Een nieuw boekjaar.

Schokkend nieuw is het niet allemaal. De Prediker zei het al: *Wat er was, zal er altijd weer zijn, wat er is gedaan, zal altijd weer worden gedaan. Er is niets nieuws onder de zon. Wanneer men van iets zegt: 'Kijk, iets nieuws', dan is het altijd iets dat er sinds lang vervlogen tijden is geweest (Pred. 1:9-10).* 'Het nieuwe jaar', las ik ergens, 'is reeds bij de aanvang tot op de draad versleten, omdat het nu eenmaal alle spanningen, zorgen, moeilijkheden van het oude in zijn schoot geworpen krijgt.'

En zo is het. De spanningen en zorgen zijn meegegaan over de drempel van 2016. Zorgen van economische, sociale of kerkelijke aard... Ze springen met je mee over de drempel van het nieuwe jaar. Ze zetten ook een stempel op je nieuwe agenda. De dreiging van IS is er nog steeds. Vluchtelingen trekken over de aarde en

doen een beroep op de gastvrijheid van onze samenleving.

Wie sociaal en maatschappelijk buitenspel staat, heeft het ook in 2016 niet makkelijk.

Het afnemend kerkbezoek is in de laatste maand van het jaar wat gemaskeerd door de vele feestelijke diensten. Maar in januari blijkt het toch weer leeg in de middag.

Verlangen

Kijk, het oude is voorbijgegaan, het nieuwe is gekomen...

Waar moet je naar kijken? Naar wat jij klaarspeelt aan nieuw gedrag? Wat de kerk in de wereld klaarspeelt? Dat kan je soms hoop geven. Als je overwinningen haalt op de zonde in je leven. Als je mooie christelijke actie ziet. Het kan je ook vervullen met schaamte. Wat breng ik van een nieuw leven te-

recht? Waarin zit 'm de werfkracht van de christelijke gemeente? Kunnen de mensen onze goede daden zien en zijn ze er zo van ondersteboven dat ze eer bewijzen aan onze Vader in de hemel (Mat. 5:16)?

Waar moet je naar kijken?

Naar jezelf? Nee, niet naar jezelf. Naar Jezus Christus. Paulus heeft niet de blik naar binnen gericht maar naar buiten, naar Jezus Christus. De Here, Hem moet je je voor ogen stellen.

We zien niet op het zichtbare, maar op het onzichtbare, schrijft Paulus aan het eind van 2 Korintiërs 4. Hier op aarde leef je nog in een aardse tent. Het is en blijft behelpen. En daar kun je om zuchten. Niet alleen om de tegenslagen en tegenvallers. Maar net zo goed omdat je jezelf nog zo vaak tegenvalt. Ben ik nu een nieuwe schepping in Jezus Christus? Waarom is daar dan niet meer van te zien?

Wandelen in geloof. Niet in aanschouwen. Want, en dat is geloof: je zou wel willen dat het anders was... Dat je standvastiger was, dat je een mens uit één stuk was. Je hebt het nog niet. Maar je verlangt ernaar. Je verlangt

ernaar dat Christus de Here zich in jouw lichaam openbaart. Dat het aan jou te zien wordt, steeds meer, dat je Christus kent. Dat een ontmoeting met jou ook een beetje een ontmoeting met de Here Jezus wordt. Dat je dat wonderlijke hebt, dat aantrekkelijke van een echte christen. Dat je van de dood overgegaan

bent in het leven. Van het donker naar het licht. Van het oude naar het nieuwe. Radicaal en zichtbaar.

Paulus spoort ons nu aan om volgens dat verlangen je leven vorm te geven. Volgens dat verlangen nemen we onze plek in in de gemeente waar we

geroepen worden. Dat is de vernieuwing waarnaar we van ganser harte verlangen.

En tegen die achtergrond wens ik alle lezers een werkelijk *nieuw jaar* toe.

Slechte bril?

In oktober verscheen het themanummer van *Nader Bekeken* over homoseksualiteit. Daarin werd onder meer ingegaan op het rapport dat in de NGK op de Landelijke Vergadering dient over dit onderwerp: *Ambt en homoseksualiteit: een bijbels verantwoord perspectief?*

In ons themanummer werd door Pieter Boonstra en door mij betoogd dat dit rapport beïnvloed is door moderne hermeneutische inzichten. De exegese van de teksten over homoseksualiteit in de Bijbel vindt in het rapport plaats. En de conclusie is dat alle vermeldingen van homoseksualiteit in de Bijbel gesteld zijn in een afwijzend kader. Het wordt altijd afgekeurd.

Toch komt het rapport met een beroep op de veranderde tijd en situatie tot een voorstel om homoseksuelen die in liefde en trouw samenwonen, toe te laten tot de ambten van ouderling en diaken.

Naar ons inzicht is dit te verklaren vanuit de invloed van nieuwere inzichten over hermeneutiek.

Dat inzicht van ons werd ook bestreden. In het blad *Onderweg* schreef hoofdredacteur Ad de Boer een redactionele bijdrage (*Onderweg* nr. 21; 14 nov. 2015). En ook in het *Nederlands Dagblad*

van 10 november jl. liet de voorzitter van de studiec commissie, Bram Wattèl, zich niet onbetuigd.

Als de eer je te beurt valt dat men, gebruikmakend van meerdere media, het met je oneens is, dan past een reactie.

Heilige kus

De bijdragen van Wattèl en De Boer hebben een gemeenschappelijke aanvliegroete. Die aanvliegroete bevindt zich, wonderlijk genoeg, in hetzelfde themanummer over homoseksualiteit. Daarin schrijft collega Jan Blok namelijk een beschouwing over 1 Korintiërs 16:20: *Groet elkaar met een heilige kus.*

De begroetingskus wordt in de Bijbel meermalen genoemd en voorgeschreven. Ze wordt echter bij mijn weten nergens in West-Europa gepraktiseerd zoals de Bijbel het beschrijft. Ik ervaar de handdruk die we elkaar geven aan

het begin van een kerkenraadsvergadering of een ambtelijk bezoek, wel als een afstammeling van deze kus. Wellicht is zelfs de handdruk van de ouderling van dienst te verbinden met dit paulinische voorschrift. Maar duidelijk is dat we het kussen niet praktiseren: we kunnen dat cultureel niet helemaal meemaken, en we leven in een situatie waarin kussen zodanig geërotiseerd is, dat de kus allerlei ruis met zich mee zou brengen.

Welnu, op dat punt is de kritiek van de NGK-broeders op ons gericht: in de woorden van Ad de Boer: *Een duidelijk bijbels gebod wordt dus vanwege het verschil in tijd en cultuur niet meer toegepast, omdat dat niet wijs zou zijn. Een mooi voorbeeld van wat elders in NB wordt afgewezen. Reden genoeg voor de redactie, lijkt me, om de glazen schoon te poetsen. Of beter nog, te vervangen door een multifocale bril, waarmee je ver en dichtbij kunt kijken.*

Zijn de glazen niet schoon? Wordt er met twee maten gemeten? Wordt een bijbels gebod niet meer toegepast? Zo is het volgens mij nu juist niet. Het is duidelijk dat een gebod uit de Schrift aandacht en toepassing vraagt. En daar is geen onduidelijkheid over.

Het respect en de liefde voor broeders en zusters wordt in deze vorm duidelijk voorgeschreven. En we zoeken naar vormen om dat respect en die liefde vorm te geven in onze wereld en culturele setting.

Beslissend

Bij de benadering van homoseksualiteit die men in het NGK-rapport heeft gekozen, komt de afwijzing van de homoseksualiteit niet meer werkelijk in het verhaal voor. De uitkomst van de exegese wordt geparkeerd. De culturele setting van het hier en nu wordt de beslissende instantie.

De vraag: *hoe gaan we vandaag om met de afwijzing van homoseksualiteit die uit de Bijbel spreekt?* wordt steeds minder de vraag in het rapport. De vraag wordt meer of we de afwijzing van de bijbelschrijvers nog delen. Laat ik het eens omdraaien en aangeven hoe ik het NGK-rapport ervaar,

uitgedrukt in de termen van de heilige kus. Het is dan niet: hoe geven we elkaar die kus vandaag (handdruk, *hug*, hoffelijke en respectvolle omgang), hoe uiten we vandaag dat we elkaar in de gemeente liefhebben?

uittekt. Je zoekt vormen voor het respect.

Niettemin: het aanvaarden van homoseksuele relaties in liefde en trouw, en het roepen van broeders en zusters die in dergelijke relaties leven, zelfs tot het

Heilige kus...

In het NGK-rapport ervaar ik dat er een aan de exegese tegengesteld standpunt wordt ingenomen: we geven vanaf nu elkaar een klap op de neus als begroeting, of we spugen elkaar in het gezicht...

Natuurlijk vindt iedereen dat een belachelijke suggestie. Je zoekt je weg in het heden, langs de lijnen die de Schrift

bijzondere ambt, is een weg die tegengesteld is aan de exegese van de bijbelgedeelten over homoseksualiteit. Net zo tegengesteld als slaan en spugen is aan kussen.

Vervolg gesprek in NGK

Waarop loopt de bespreking in de NGK uit? Daarover is nog geen duidelijkheid als ik dit schrijf.

Een eerste gespreksronde heeft plaatsgevonden op de landelijke vergadering te Zeewolde op 21 november. Een vervolg is voorgenomen op 16 januari. Wellicht bereiken berichten daarover u eerder dan deze Kroniek.

Op 21 november werd er diepgaand over het rapport gesproken. En ik ben blij en dankbaar voor een aantal reacties op het rapport.

En daarbij mag ik opnieuw Ad de Boer noemen. Op internet vond ik zijn uitvoerige bijdrage aan de bespreking op de Landelijke Vergadering.* Ik geef in het onderstaande met dankbaarheid

de grote lijn van zijn spreken weer. Ook geef ik aan hier en daar in mijn kritiek verder te gaan dan hij.

De Boer stemt niet in met de observatie dat er sprake is van nieuwe hermeneutiek. Dat mocht uit het bovenstaande al blijken. Opvallend is echter dat hij ergens in zijn bijdrage toch opmerkt dat het rapport een 'ander hermeneutisch

model' hanteert, dat 'in zijn toepassing op homoseksualiteit nieuw is'.

Is het nu wel of niet een nieuwe manier van bijbellezen?

Legitiem

Hij stelt dat de vraag legitiem is of het in de Bijbel bij homoseksualiteit gaat over dezelfde vorm als waarin we die nu aantreffen: een duurzame homoseksuele relatie in liefde en trouw. Kent de Bijbel die wel? Zou het spreken van de Bijbel niet heel anders zijn als het over die vorm zou gaan? De vraag acht hij legitiem.

Wel merkt hij op dat wetenschappers verdeeld zijn over de vraag of Paulus

onze vorm van homoseksualiteit niet ook bedoeld kan hebben. Daarmee wordt het hoe dan ook een zwak argument.

Ik heb er diepgaandere bedenkingen bij. Ook als homoseksualiteit de vorm heeft van liefde, duurzaamheid en trouw, blijft het een vorm van relatievorming die slechts met afschuw in de Bijbel genoemd wordt. En bij die afwijzing zit het niet vast op de ontrouw die eruit zou spreken, maar het heeft meer te maken met homoseksualiteit als gevolg van het ontkennen van God en zijn autoriteit (Rom. 1). Een stuk van de vloek en straf van God, waar homoseksualiteit ons mee confronteert. Dat is niet weg te poetsen met het argument dat wij meer zouden weten dan Paulus.

De Boer geeft aan dat hij het betreurt dat er in het rapport niet meer is gedaan met de plaats van het huwelijk in de Bijbel.

Ik wil hem daarin bijvallen.

Zou de harde opstelling in de Bijbel ten opzichte van homoseksualiteit niet alles te maken kunnen hebben met de functie van seksualiteit als zodanig? Juist in het mannelijk en vrouwelijk zijn, elkaar aanvullend, zijn we immers volgens de Schrift evenbeeld van God (Gen. 1:27)?

Koninkrijk

Ook geeft De Boer aan, de notie van het koninkrijk van God te missen in het rapport. Wie redeneert vanuit de schepping en het natuurrecht, wil altijd terug naar het begin. En deze wereld is niet onze uiteindelijke norm. Nee, die ligt in wat nog komt: het ko-

ninkrijk. En daarbij is ook te denken aan wat de Here zegt over je dingen ontzeggen ter wille van het koninkrijk. Ik val hem bij. Als we naar de woorden van de Here Jezus zullen zijn als de engelen in de hemel, geeft dat niet ruimte ook hier en nu het beleven van seksualiteit meer te relativiseren? Wij benaderen seksualiteit eerder als een mensenrecht, in plaats van als een mogelijkheid met een beperkte functie (1 Kor. 7).

In het rapport is veel aandacht voor Gods karakter. Maar, aldus De Boer, gebeurt dat niet met het risico dat Gods karakter en zijn geboden elkaar gaan opeten? Wie God is, blijkt toch ook uit zijn goede geboden? God is een heilige God, dat vraagt heiligheid van mensen. Wanneer er situaties zijn waarin pastoraal wordt berust in een situatie van samenleven, dan is het toch echt de vraag of dergelijke broeders (en zusters) tot de ambten kunnen worden geroepen. Wordt van ambtsdragers niet gevraagd in de lijn van het koninkrijk van God hun leven vorm te geven? Gelden Gods normen niet nadrukkelijker als je geroepen wordt leiding te geven in de gemeente (1 Tim. 3)? Over het

berusten in een relatie kunnen we van mening verschillen. In de weg die voor ambtsdragers gewezen wordt, stem ik helemaal met br. De Boer in.

Snel

De Boer vraagt er ook aandacht voor dat het allemaal wel erg snel gaat in de NGK. In korte tijd raakt men in de omgang met homoseksualiteit losgezogen van vele miljoenen christenen en vele eeuwen kerkgeschiedenis. De zaak is een rustige bespreking waard. Een nieuw hermeneutisch model moet op zijn houdbaarheid beproefd worden. En daarbij moet het contact met GKV en CGK niet op de proef worden gesteld. En dat gebeurt wel, zeker als de nota van hermeneutische overeenstemming tussen GKV en NGK wordt opgerekt om ruimte te maken voor de keuzes van het NGK-rapport.

We hopen op en bidden om een vruchtbaar gesprek op de Landelijke Vergadering. We hopen dat er binnen de NGK ruimte en voldoende oecumenisch besef zal zijn om de tijd te nemen en pas te besluiten als een en ander gezamenlijk nader bekeken is.

Afgesloten 24 december 2015

Noot:

* <http://www.ngkdeontmoeting.nl/wp-content/uploads/2012/09/Bijdrage-Adde-Boer-LV-21-november-2015.pdf>.

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken.

Het kost u slechts € 17,- en hij/zij ontvangt het blad dan een jaar lang!

Kijk op www.woordenwereld.nl of bel 0900-226 52 63 (€ 0,10 p.min.).

Een repeterende breuk?

Augustinus

In een vorig artikel werden de donatisten voorgesteld met hun hang naar een zuivere kerk.

In dit artikel zien we vragen rond de eenheid van de kerk en de plicht om zich af te scheiden van wie niet van de kerk is, onder ogen. Ook weer in confrontatie met de donatisten, een beweging uit de vierde eeuw, waartegen de kerkvader Augustinus zich krachtig heeft verzet.

Eenheid

17. De kerk leeft voor Augustinus van Gods liefdevolle genade in Christus. Ze is het lichaam van Christus dat zich kenmerkt door de liefde tot God en tot de broeders en zusters. Deze liefdes-eenheid moet ten koste van alles bewaard worden. Het is het grote verwijt van de kerkvader aan de donatisten dat zij de band van de liefde verbroken hebben en dat zij denken de liefdesband in Christus te kunnen beleven met gelijktijdige uitsluiting van hun broeders en zusters buiten Afrika en in de katholieke kerk. Voor Augustinus horen zaligheid in Christus en verbondenheid met de andere leden van zijn lichaam bij elkaar.¹

18. Net als voor Augustinus² is voor Calvijn de eenheid van de kerk een groot goed. Hartstochtelijk roept hij op de eenheid van de kerk te onderhouden. Zoals er één Bruidegom is, is

er ook maar één bruid. Christus is niet gedeeld en dus mag ook zijn lichaam het niet zijn. Wie Gods tempel schendt, God zal hem schenden. Ook de profeten en apostelen braken de kerk niet. Calvijn wil geen dwalingen in bescherming nemen. Maar hij waarschuwt wel dat de hoofdzaken van de ware leer niet allemaal van dezelfde orde zijn. Sommige zijn noodzakelijk als kenmerkende leerstukken. Er zijn ook andere waarover kerken onderling van mening kunnen verschillen. Zolang de leer bewaard blijft waarop de zuivere vroomheid berust, zullen we de kerk niet verlaten. We zullen ons wel inspannen om verbetering te brengen in wat ons niet bevalt. We hebben immers bij te dragen aan de opbouw van het geheel. 'Dit moet wel op gepaste wijze en ordelijk gebeuren, dat wil zeggen dat we niet uit de gemeenschap van de kerk moeten treden of, als we daarin blijven, de vrede en de naar behoren vastgestelde orde moeten verstoren.'³

19. De passie voor de combinatie van eenheid én gehoorzaamheid vinden we ook in artikel 32 van de NGB: 'Daarom verwerpen wij alle menselijke bedenksels en alle wetten die men zou willen invoeren om God te dienen en daardoor het geweten te binden en te dwingen, op welke wijze dan ook. Wij aanvaarden dus alleen wat kan dienen om eendracht en eenheid te bevorderen en te bewaren, en allen te doen blijven bij de gehoorzaamheid aan God.' Hoewel de donatisten hier niet met zo veel woorden genoemd worden, is wat hier beleden wordt, wel degelijk ook in hun richting en die van hun geestelijke nazaten van belang. Kijk uit voor datgene wat boven de Schrift uitgaat en de band die er in Christus is, verstoort. De eenheid van de kerk en de liefde voor de broeders is een groot goed!

Afscheiden

20. In hun streven naar een zuivere kerk voelen de donatisten zich voortdurend geroepen zich te ontdoen van of zich af te scheiden van allen die hen zouden kunnen besmetten. Vooral in later tijd doken ook in hun eigen kring afwijkende opvattingen op die tot nieuwe scheuringen leidden. De zuivere kerk moest al zuiverder worden. De schare getrouwen werd steeds kleiner en het spoor van de kerk steeds smaller. De

repeterende breuk. In feite voelden ze zich gedrongen voortdurend het laatste oordeel te voltrekken.⁴

21. Het eerste wat hiertegen is in te brengen, is dat de Bijbel geen kerk kent die in deze bedeling langzaam maar zeker heen groeit naar de volkomenheid. Aan de gelovigen wordt nu al Christus' volkomen voldoening toegerekend en ze ontvangen in het geloof eeuwige gerechtigheid en eeuwig heil, maar dat betekent niet dat ze nu al volmaakt worden. De Catechismus spreekt over de gerechtigheid en heiligheid van Christus die we nu al ontvangen en over de volkomen verlossing die ons in de heerlijkheid wacht. Die heerlijkheid is iets wat nog moet komen. Ze is niet het resultaat van een langzaam voortschrijdend proces waarbij de wereld steeds meer gekerstend en de kerk steeds heiliger wordt. Maar ze zal niet anders komen dan via Gods bevrijdend ingrijpen op de jongste dag, nadat de gerichten uit Openbaring in al hun verschrikking over de wereld gegaan zijn. Ook als de Bijbel spreekt over 'groei' van het rijk van God en van geloof, en als de Heidelbergse Catechismus spreekt over een 'hoe langer hoe meer' in het christenleven, gaat het niet om een ongestoorde en gelijkmatige groei naar de volkomenheid, maar om een groei in geloof en waarheid door snoeien en aanvechting en door telkens weer zondigen en de belofte van het evangelie moeten aannemen heen. De volkomenheid komt niet anders dan door het – vanwege alle opgehoopte zonde noodzakelijke – vuur van de jongste dag heen.

Besmetting

22. Als de donatisten spreken over de besmetting die ze van zich af moeten schudden, gaat het hun om een onreinheid die je oploopt alleen al door in de omgeving van een zondaar te zijn en/of uiterlijk met hem verbonden te zijn. Het afstand nemen ervan doe je door anderen af te schrijven en je voor hen af te sluiten, door je lichamenlijk aan het contact met hen te onttrekken. Voor Augustinus is het niet de licha-

melijke nabijheid die besmet, maar de geestelijke instemming met het boze.⁵ Hij verwijt de donatisten vleselijk denken. Besmetting is voor Augustinus een geestelijk begrip: iets wat plaatsvindt door in verkeerde dingen mee te gaan en mee te doen. Je neemt deel aan de werken van zondaars. Dáármee moet je breken. Wij zouden zeggen: Je moet protesteren tegen en je vrijmaken van wat jou dwingt om tegen Gods Woord in te gaan. Maar je moet je niet afscheiden: dan laat je ook de goeden aan hun lot over.⁶

Augustinus zegt het zelfs nog sterker. Christus is gekomen om zondaars te redden. De kerk wordt gebouwd door de liefde die zondaren oproept om Hem aan te nemen en in Gods wegen te

wandelen. We moeten daarom zondaren niet benaderen met het oordeel dat bestraffen wil, maar met de liefde van Christus die ze bekeren en heiligen wil. Voor de kerk is de liefde bepalend. Die moet in haar werken. Van vermaning en tucht in die gezindheid mogen we veel verwachten.

Augustinus verwijt de donatisten dat ze wel geloof en hoop hebben, maar niet de liefde, terwijl het juist de band van de liefde is die de kerk geneest en reinigt. Dat doet niet de excommunicatie, hoe onontkoombaar die ook in allerlei situaties mag wezen voor de gezondheid van het lichaam van de kerk.⁷ Bij Augustinus is de excommunicatie dan ook nooit een doel in zichzelf. Het is altijd uiterste remedie: tot bekering. Daarbij blijft het uiteindelijke oordeel aan God, die dat op zijn tijd zal voltrekken.

De wijze waarop Augustinus over de buitensluiting schrijft, is op deze manier een wezenlijk andere dan die van de donatisten. Zij bezondigen zich volgens hem aan hoogmoed en missen de liefde: dat zijn bij Augustinus voorwaar geen geringe verwijten!⁸

23. De donatisten zijn er dus op uit nu al een ultieme scheiding te voltrekken met de zonde. Hun drijft een ernst als van het laatste oordeel. Dat is precies wat Augustinus hun verwijt. Augusti-

nus vraagt aandacht voor het verschil tussen de kerk zoals ze nu is en zoals ze eens zal zijn.⁹ Men mag niet, zoals de donatisten doen, in ongeduldige anticipatie vooruitgrijpen op wat eens komt.¹⁰

De reformatoren zien de donatistische zuurdesem in hun eigen dagen aanwezig bij de wederdopers. Ook de reformatoren roepen op tot geduld in afwachting van het oordeel dat God zal voltrekken, in volstreekte rechtvaardigheid, als Hij alle zonde wegbrandt en uitbant.

Roeping

24. De Nederlandse Geloofsbelijdenis omschrijft het als de roeping van alle gelovigen zich af te scheiden van hen die niet van de kerk zijn. Er zijn er die dit donatistisch lezen als een roep tot afscheiding van een onzuivere kerk. Voor hen is het belangrijk Calvijn te lezen, die over de donatisten schrijft dat ze 'vervuld van de valse waan van absolute heiligheid, alsof ze een soort geestelijke machten in de lucht geworden waren, het gezelschap van alle mensen afwezen in wie ze nog iets menselijks ontwaarden'. Hij zet ze naast hen die uit onberaden ijver voor de gerechtigheid het vonnis vellen dat er geen kerk is wanneer ze er geen vrucht van het verkondigde evangelie vinden. Zij bezondigen zich aan mateloze strengheid. 'Omdat ze namelijk vinden dat er

geen kerk is waar geen deugdelijk en volkomen leven is, nemen ze in hun afkeer van verkeerde daden afscheid van de wettige kerk, terwijl ze denken dat ze zich afwenden van een bende goddelozen.'¹¹ Dat lezende zullen we de oproep in artikel 28 NGB tot afscheiding van hen die niet van de kerk zijn, niet opvatten als een oproep om zich (donatistisch) af te scheiden van andere gelovigen. Het gaat in deze oproep niet om een zich afscheiden van andere gelovigen, maar om een zich afscheiden van hen 'die niet van de kerk zijn', zoals er met zo veel woorden staat. Teksten als Jesaja 52:11 en Openbaring 18:4, waarop in dit verband regelmatig geattendeerd wordt, wijzen op een uitgaan uit Babel/Babylon. Wie tot geloof komt,

De heerlijkheid moet nog komen

Excommunicatie nooit doel in zichzelf

mag niet in de wereld blijven en zich met welk excuus of welke redenering dan ook afzijdig houden van de kerk van Christus. Hij moet zich voegen bij de kerk op iedere plaats waar God haar gesteld heeft.

25. Het is van belang erop te wijzen dat afgescheidenen en vrijgemaakten zich dan ook niet wilden afscheiden van de kerk, maar dat ze de kerk wilden aanspreken op haar zonden en zich vrijmaakten van onschriftuurlijke besluiten. Zij wilden blijven dan wel terugkeren naar het Woord van God. Dat leidde, uiteraard tegen hun eigen wil, tot hun veroordeling door kerkelijke besturen en tot de schorsing en afzetting van ambtsdragers. Toen constateerden zij dat die besturen diegenen vervolgden, die heilig wilden leven naar het Woord en bij wie de zuivere verkondiging van het evangelie en de bediening van de sacramenten naar de instelling van Christus in ere waren. Het

waren de kerkelijke besturen die de afscheiding voltrokken. *Die* verwierpen degenen die tot de kerk behoorden en vertoonden daarin een ultiem kenmerk van de valse kerk.¹²

26. Geen doorgaande versplintering! Daarom is bij Afscheiding en Vrijmaking 'wederkeer' het kernwoord: terugkeer tot Gods Woord. Niet doordraven en steeds verdergaande consequenties uit het Woord trekken, maar terugkeer naar het abc van het evangelie is op-gave voor hen die van de kerk zijn. Door die terugkeer wordt de eenheid gediend en de gehoorzaamheid betracht. Terwijl men zich afscheidt of vrijmaakt, klinkt dan ook het verlangen naar gemeenschap met allen die God en zijn

Woord liefhebben.¹³ Zo blijft de kerk ook katholiek en verwordt ze niet tot sekte of one-issuebeweging.

Maat houden

27. Wat bij de donatisten opvalt, is het rigorisme waarmee ze oordelen. Ze maken de bediening en de geldigheid van de sacramenten afhankelijk van hun oordeel over degene die de sacramenten bedient.¹⁴ En ze maken hun band aan de kerk niet afhankelijk van de vraag of daar het credo van de kerk beleden wordt en of daar het ware ge-

loof dat ons met Christus verbindt, gevonden wordt, maar van de vraag hoe er in een kerk geoordeeld wordt over en omgegaan wordt met *traditores*.

28. Naar gereformeerde opvatting wordt de kerk vergaderd in de eenheid van het ware geloof (HC, antw. 54). Daarbij is de kerk geen school of debatcentrum¹⁵ en is het ware geloof niet een alomvattende en gedetailleerde theorie of een lijst van goede standpunten en/of ethische keuzes.

Het ware geloof is het geloof in de drie-enige God in zijn toewending naar ons en in zijn werk aan en in ons, zoals dat stem krijgt in de twaalf artikelen (HC, antw. 22). Afwijking daarvan heet bij Augustinus en anderen 'ketterij',

waarvoor in de kerk geen plaats hoort te zijn.

Het ware geloof is tegelijk het geloof waardoor we de belofte van het evangelie aangrijpen, dat ons in Christus vergeving van de zonden, eeuwige gerechtigheid en eeuwig heil worden toegezegd uit pure genade, alleen om de verdienste van Christus (HC, antw. 21). Waar dit ware geloof gevonden wordt, is de kerk. Wie die kerk scheurt, maakt zich schuldig aan een verwerpelijk 'schisma'. Je breekt niet met een kerk waarin het ware geloof verkondigd en bewaard wordt.

Is dit niet te vaag en te onbeschermd? Calvin spreekt vol vertrouwen over het werk van de Geest in de kerk. 'Als merktekenen waaraan de kerk te onderscheiden is, noemden wij de prediking van het Woord en de bediening van de sacramenten. Die kunnen namelijk nergens voorkomen zonder vrucht te dragen en onder Gods zegen te gedijen. Ik zeg niet dat

er overal waar het Woord gepredikt wordt, meteen vruchten komen, maar dat het, waar het aangenomen wordt en een vaste plaats verkrijgt blijk geeft van zijn werkzame kracht.'¹⁶ We moeten inderdaad niet onderschatten wat er in de kerk gebeurt: we belijden er onze toewijding aan en afhankelijkheid van God; we horen Gods wet; we bidden om het laten doen van zijn wil; we horen het evangelie met zijn scheiding makende boodschap en hantering van de sleutelmacht; we krijgen liederen op de lippen gelegd en leren de taal van het geloof; doop en avondmaal worden er bediend en doen een appel op ons hart. Dat is allemaal niet niets, daarin werkt en schift Gods Geest.

29. Krachtig wijzen Augustinus en de reformatoren ook de manier af waarop

Geen doorgaande versplintering!

de donatisten de sacramenten afhankelijk maken van de bedienaar. Niet de mens of het uiterlijke water wast de zonde af, maar dat doet God zelf door zijn Geest. Het is zaak goed onderscheid te maken tussen het teken en de betekende zaak in de doop. Het teken is in de hand van de dienaar en kan bedorven worden, maar de betekende zaak en het Woord dat zijn werk doet, is in de hand van God. Het Woord is levend en krachtig, en wordt niet geboeid door de voorganger. Het gaat in zijn werking alle menselijke inbreng te boven.¹⁷

Terughoudend

30. We worden opgeroepen maar niet alles voor zoete koek te slikken of te accepteren. Profetieën en geesten moeten onderzocht worden (1 Tess. 5:20-21; 1 Joh. 4:1), zonde moet worden weerstaan (1 Tess. 5:22; 2 Tim. 2:19). Maar daarin kun je ook doordraven. De Here kent onze neiging om te oordelen over anderen en onszelf buiten schot te houden. Hij roept ons op terughoudend te zijn in ons oordeel en ons niet sterk te maken in een oordeel over anderen, maar bedacht te zijn op onszelf en op ons eigen behoud. Bedenk als je oordeelt dat God bij jou en jouw zwakheid en zonde dezelfde maat zal aanleggen (Mat. 7:1-2). Filosofer niet over anderen, maar strijd zelf om in te gaan in het rijk van God (Luc. 13:23-24). Laat je niet gelden en schrijf anderen niet af, maar blijf werken aan je eigen redding (Fil. 2:3,12). De donatisten draafden door in hun oordelen. Zij gingen te werk volgens het patroon: hoe oordeel jij over het oordeel van anderen over *traditores*? Jij moet oordelen. En dan oordelen over wat ánderen ook nog eens oordelen, en wel over een zonde waarvan je jezelf vrij acht. Dat is iets anders dan de Bijbel ons leert. Die zet ons voor de vraag: wat doe jij zelf als zondaar met het evangelie dat jou aanspreekt in je eigen zonde? Ik moet niet doen alsof

het evangelie vooral een boodschap voor anderen is, waarbij ik over anderen oordeel en zelf buiten schot blijf. Het evangelie is geen stok voor ande-

Donatus

ren, maar aanspraak aan mijzelf. Mijn kerkelijke positie wordt niet bepaald door mijn oordeel over anderen die zich schuldig maken aan een zonde waar ik zelf geen last van heb, maar door mijn aanvaarding van de verdienste van Christus voor de zonde en de zondige aard van mijzelf waartegen ik te strijden heb. De kerk is niet aan onze kritiek onderworpen. Wij staan onder Gods kritiek en zijn afhankelijk van het evangelie dat in de kerk verkondigd wordt.

31. Tot slot een lang en sprekend citaat van Calvijn: 'Voor een geordende toepassing van de kerkelijke tucht is in de eerste plaats ook dit vereist wat Augustinus in zijn bestrijding van de donatisten aan de orde stelt, dat individuele leden van de kerk, als ze vinden dat zonden door de raad van ouderlingen niet goed genoeg aangepakt worden, zich om die reden niet meteen mogen afscheiden van de kerk, of dat de herders zelf, als ze niet alles wat verbete-

ring behoeft kunnen uitzuiveren zoals ze dat graag zouden doen, daarom niet hun ambt moeten neerleggen of heel de kerk met een ongewoon harde manier van optreden in rep en roer brengen. Het is immers volkomen waar wat hij schrijft, dat ieder die door te berispen verbetert wat hij kan, of wat hij niet kan verbeteren, met behoud van de band van de vrede uitsluit, of wat hij met behoud van de vrede niet kan uitsluiten, in billijkheid afkeurt en in sterkte verdraagt – dat die vrij is en ontslagen van de vloek (Augustinus, *Contra epistolam Parmeniani*, II.1.3). Elders noemt hij als argument daarvoor, dat elk godvruchtig optreden en de hele wijze van doen bij de kerkelijke tucht altijd de eenheid van de Geest in de band van de vrede in het oog dient te houden. Naar het voorschrift van de apostel moeten wij die band van de vrede bewaren door elkaar te verdragen; als die niet bewaard blijft, wordt het medicijn van de straf niet alleen overbodig, maar zelfs schadelijk, en houdt het dus op een medicijn te zijn (Augustinus, *a.w.*, III,1,1). "Wie deze dingen zorgvuldig overweegt", zegt hij, "verwaarloost bij het bewaren van de eenheid de strenge toepassing van de tucht niet, maar verbreekt ook niet de band van de gemeenschap door onmatigheid in de bestraffing." (Augustinus, *a.w.*, III.2.15)¹⁸

Noten:

De teksten van de noten zijn te vinden op www.woordenwereld.nl, zie bij dit januari-nummer van *Nader Bekeken*.

Niet alles voor zoete koek slikken

Ik ben een asielzoeker

Hoelang bent u nog bij ons, zei een zuster van de gemeente. Ik keek haar wat geschrokken aan: zie ik er zo slecht uit? Maar ze bedoelde te vragen naar de tijd van mijn emeritaat. Ik verklapte haar de datum. En waar gaat u dan wonen, zei ze. Ik zei dat ik graag in de buurt zou willen blijven. Ze keek me verbaasd aan: gaat u niet naar Amersfoort, daar gaan toch alle oude dominees naartoe?

Deze maand hoop ik mijn vijftienvestigste levensjaar in te gaan. En ik herinner me een tante in mijn jeugd, die zich in dat levensjaar inschreef voor een – zoals zij toen zelf zei – bejaardenhuis. Ik heb haar toen niet vreemd aangekeken. Ze was in mijn jonge ogen heus een bejaarde. Ik moet bekennen: dat zeggen de eerlijke ogen van mijn catechisanten nu ook van mij. Toch denk ik zelf bepaald nog niet aan een rusthuis, maar gelet op de knieproblemen van mijn vrouw hopen we wel op een zogenaamde levensloopwoning: een verhullende omschrijving van wat gewoon een seniorenwoning heet, toch een bejaardenhuisje dus.

Een collega – een paar jaar ouder – zei me tijdig te beginnen met de huisvesting voor de tijd van het emeritaat. En ik ben begonnen met een enquête onder tien emeritus-predikanten. Ik wilde leren van hun ervaringen. Ik stelde hun een aantal vragen. Natuurlijk vroeg ik naar hun keuze: ben je weggegaan uit je laatste gemeente of ben je er gebleven, en wat is het motief geweest? De meesten waren wegge-

gaan. Het is niet verstandig om in je oude gemeente te blijven, zeiden ze. Daarbij zeiden ze ook te overwegen, dat ze meer bereikbaar voor hun kinderen en kleinkinderen wilden zijn. Dus vertrokken ze naar Amersfoort, of Veenendaal, of Harderwijk...

Daarmee ben ik vervolgens naar mijn eigen kerkenraad gegaan. Vriendelijk zeiden ze dat ik mocht blijven. Ik deed toen zelf maar de suggestie van een verhuizing op bereikbare afstand. Weg uit ons mooie dorp, maar zo dichtbij dat ik betrokken kan blijven. Zou die betrokkenheid ongewenst blijken te zijn, dan zoek ik aansluiting bij de genabuurde zusterkerk. Een ouderling zei onmiddellijk dat hij mij *errug* wijs vond.

Onder mijn collega's in actieve dienst vind ik weinig bijval. Je moet niet over je graf heen willen regeren, zei d'r één. Ik mompelde dat ik sowieso niet van regeren houd: we doen immers knechtwerk. Ik heb nooit een gemeenteleider willen zijn. Zo iemand laat na zijn vertrek een gat vallen. Maar wat kan het gevolg zijn van mijn vertrek? De kerkeraad telt een vacature, zeg dus niet dat de *gemeente* vacant is.

Ik vind het ver weg, zegt een van de oudste zusters in de gemeente. Ik vertel haar dat we een keus hebben gemaakt. We tekenden het voorlopig koopcontract voor een nieuwbouwhuis in Nieuwendijk, een dorp op acht kilometer van Waardhuizen. Het behoort tot de

parochie van Almkerk, het asiel voor mijn emeritaat is veiliggesteld. Het huis moet nog gebouwd worden. Op de tekening zie ik met een goed gevoel de gewenste levensloopwoning. Met alle nodige voorzieningen op de begane grond. Ook mijn vrouw kan gerust zijn. En gretig kijk ik naar de royale bovenverdieping: die zal dan helemaal voor mij zijn. Zolang de Heer mij krachten geeft, hoop ik daar nog gewoon te werken: het mooie werk van catechese en preken, het liefst voor eigen parochie.

Column
Gijs Zomer

Aanbevelenswaardig: Febe de diaken

Woordwaarde
Egbert Brink

'Ik beveel onze zuster Febe bij u aan, die in dienst staat van de gemeente in Kenchreeën. Ontvang haar in de naam van de Heer, op een wijze die bij de heiligen past. En sta haar bij wanneer ze uw hulp ergens voor nodig heeft, want ze is velen tot steun geweest, ook mij.'

(Romeinen 16:1-2)

Kenchreeën, nu bijna geheel in zee verdwenen

Welke functie had Febe als diacones in de gemeente van Kenchreeën? Is dat te vergelijken met een vrouwelijke ambtsdrager die als diaken fungeert? De ambten in de vroegchristelijke kerk hadden een ander patroon dan wij vandaag gewend zijn. Zo hadden diaconessen een geheel eigen plaats. Wat maakt zuster Febe zo aanbevelenswaardig?

Officiële functie

Febe is een Griekse naam. Zij is vernoemd naar de godin Phoebe, ook wel Diana genoemd. En haar naam betekent: helder(e uitstraling) of rein. Het zal vast geen Jodin zijn geweest, want ouders zullen hun dochter niet vernoemd hebben naar een Griekse godin. Febe komt uit Kenchreai. Dat ligt dicht bij de havenstad Korinte aan de kust (Golf van Saron). Hoe ze tot geloof is gekomen en wanneer precies, is onbekend. Haar zelfstandigheid blijkt uit het feit dat ze reizen maakt van Griekenland naar Rome. Zij zou een zakenvrouw kunnen zijn, zoals Lydia die handelde in purper.

Deze Febe is *diaken* van de gemeente van Kenchreeën. Bewust zeg ik niet 'diacones'. Want Paulus gebruikt een mannelijke aanduiding: *diakonos*. Zij deelt de titel met mannelijke diakenen, die Paulus in Filippenzen 1:1 en 1 Timoteüs 3 noemt. Dit als aanduiding van een officiële functie naast *episkopos* (oudste).

Febe heeft een erkende taak en functie in de gemeente van Kenchreeën, dus een ambt. Een positie die wordt gekenmerkt door het bieden van hulp: hand- en spandiensten verrichten. Zij is officiële vertegenwoordiger of afgezant van deze gemeente.

Zoals Paulus dienaar (*diakonos*) van Christus/God genoemd wordt, zo is Febe dat ook, in het bijzonder van die gemeente. In de eerste christelijke kerk had je een raad van oudsten (mannen als leidinggevend) die werden bijgestaan door *diakonoi*, dit waren blijkbaar zowel mannen als vrouwen (Van Bruggen).

Aanbeveling

Febe wordt eveneens 'zuster' genoemd, wat kan duiden op een titel van medewerker, zoals ook Sostenes, Timoteüs, Tychikus en Onesimus 'broeder' worden genoemd, als medewerkers en briefkoeriers. Van Epafroditus wordt gezegd: mijn broeder, medewerker, en medestrijder (Fil. 2:25). Zo is Febe zuster. Zij kan, gezien het slot van de brief, heel goed koerier geweest zijn. Febe komt naar Rome in de hoedanigheid van officieel afgevaardigde, agent van de gemeente om de brief te overhandigen. Maar dat niet alleen. Daar hoorde ook bij dat ze toelichting moest

geven. Om de brief over te brengen en van verdere informatie te voorzien, krijgt Febe die uitgebreide aanbeveling mee. Paulus doet dat volgens een standaardterminologie in de papyrusrollen: ik *beveel haar aan*. Daarmee wordt een rol bevestigd: het bezorgen van de brief en het verstrekken van de bijbehorende informatie. Dat was geen geringe taak gezien de gevoelige onderwerpen in de brief.

Paulus roept de gemeente van Rome op haar te ontvangen in de naam van de Heer, op een wijze die bij christenen past. Liefdevol dus en erkenningsvol. Ga niet roepen: 'Wat moet die vrouw hier? Wat komt zij hier doen? Wat is die geëmancipeerd...'. Geef haar een warm welkom, begroet haar vriendelijk. Maak dankbaar gebruik van haar diensten. Aanvaard haar volledig, zodat ze gelegenheid krijgt haar taak uit te voeren en haar gaven te ontplooiën.

Open functie

Nu wordt bij diaken of diacones meestal meteen gedacht aan barmhartigheidswerk, omdat in de loop van de geschiedenis dit zo ontwikkeld is. Vervolgens wordt dat terug geprojecteerd: Febe was waarschijnlijk een armenverzorger, zij heeft liefdemaaltijden georganiseerd als gastvrouw, een project opgezet voor daklozen in Kenchreeën et cetera.

Dat kan best ook tot haar functie hebben behoord. Maar het hoeft niet perse werk van barmhartigheid te zijn.

In het woord *diakonia* (Collins) klinkt oorspronkelijk in het vroegchristelijke gebruik de gedachte van liefde en toewijding *niet* mee. Sommigen leggen zelfs een link met de etymologie van

het woord, in de betekenis van 'door het stof gaan' (dia = door/heen), konos = stof). Een diaken of diacones dient voor alles, helpt en doet ondersteunend werk. Dat kan barmhartigheidswerk zijn, financieel of materieel. Maar het kan evengoed pastoraal werk zijn. Dit was toen

nog niet zo onderscheiden. Zo deden de aangestelde diakenen uit Handelingen 6 ook het werk van een evangelist (Stefanus).

Alles wat vandaag in een christelijke gemeente gebeurt door zowel mannen als vrouwen, zou toen hoogstwaarschijnlijk benoemd zijn als de functie van een diaken, een helper of helpster. Neem functies als catecheet, psychopastoraal medewerker, notulist(e), wijkcoördinator of -trice, organiseren

Geen geringe taak

van maaltijden, jeugdwerk-, evangelisatie-, liturgie- of beroepscommissie. Dat zijn allemaal *helpende functies* die in de dagen van Paulus het werk van een diaken (m/v) genoemd zouden worden.

Febe viel op en had de gemeente van Christus al goede diensten bewezen.

Op allerlei terrein kon zij worden ingeschakeld. Zij heeft haar functie waargemaakt in haar daden, en haar sporen verdiend. Een hulpvaardige vrouw, die van wanten weet. En men was in Kenchreeën bereid deze diaken af te staan voor het zendingswerk en kerkelijk opbouwwerk in Rome.

Mogelijk is Paulus bezig om concrete stappen te zetten ter voorbereiding van de missie in Spanje. Het plan voor zendingswerk in Spanje vereiste samenwerking van vele gemeenten. Zij moeten in Rome Paulus voorzien van middelen: geld, begeleiders, vertalers, vervoer et cetera. Het lijkt er sterk op, dat de gemeente van Kenchreeën haar bijdrage leverde door Febe als haar vertegenwoordiger deel te laten nemen aan deze missie. Ook andere gemeenten hadden mogelijk al medewerkers naar Rome gestuurd. Vandaar dat ook Prisca en Aquila en het apostelen-echt paar Andronikus er waren.

Beschermvrouw

Velen is Febe tot *steun* geweest, ook de apostel Paulus heeft blijkbaar veel aan haar gehad. Een vrouw op wie je kunt bouwen en aan wie je werk kunt toevertrouwen. Er is iets bijzonders met dat woord *steun* (*prostat*). Dat wordt wel weergegeven met het Latijnse woord *patrona/patrones*. Eigenlijk heeft Paulus het dan over het werk van een curator, een voogd of een beheerder van goederen. Deze kon

zijn invloed aanwenden op sociaal, financieel of juridisch terrein. De patroon of patrones verleende financiële of juridische hulp of bijstand (HSV). Een behoorlijk prestigieuze titel. Febe zou zelfs een leidinggevende functie hebben, vergeleken bij Paulus! Of zelfs leider zijn van een christelijke huisgemeente, zoals Nymfa (vgl. Kol. 4:15)?

Maar dat is niet Paulus' argument. Zij helpt anderen in de vroegchristelijke beweging en niet omdat zij een leiderschapsfunctie heeft, wordt zij aanbevolen. Eerder valt te denken aan prominente en welgestelde weldoeners, die anderen begunstigen in tal van situaties: gastvrijheid, advies, toegang tot sociale netwerken en materiële ondersteuning. De benaming *prostatis* is meer in het algemeen die van weldoener en sponsor, supporter. Die wordt gebruikt in de context van het verzorgen en ondersteunen van een vader door een zoon. In relatie van hulp bieden in de familie ten opzichte van familieleden, garant en borg staan. Het is een prestigieuze benaming, die waarschijnlijk haar status en statuur weergeeft. Haar hulp was substantieel. Er is geen sprake van connotaties van ondergeschiktheid. Er bestond ook een relatie tussen een vrouwelijke weldoester en een mannelijke ontvanger, vanuit vriendschap.*

Dit alles past bij de vrouwen die Jezus dienen met haar bezit (Luc. 8:1-3); de moeder van Marcus (Hand. 12:12); Lydia de zakenvrouw die haar huis beschikbaar stelt (Hand. 16); Nymfa en de gemeente die bij haar thuis samenkomt (Kol. 4:15); Euodia en Syntyche (Fil. 4:2-3) en de vrouw in 2 Johannes :10.

Febe is velen tot steun geweest. De godin Phoebe werd wel genoemd: *Cu-ratrix*, *Beschermvrouw*, steun en toeverlaat! Paulus maakt subtiel gebruik van dat woord. Febe is de godin Phoebe als schutsvrouwe kwijtgeraakt. Maar dankzij de genade van Christus is zij zelf beschermvrouw geworden (Van Bruggen). Zij is een echte Febe, een steun en toeverlaat voor menigeen. Een beschermengel, zo wordt ze ook wel genoemd, deze hulpvaardige diaken.

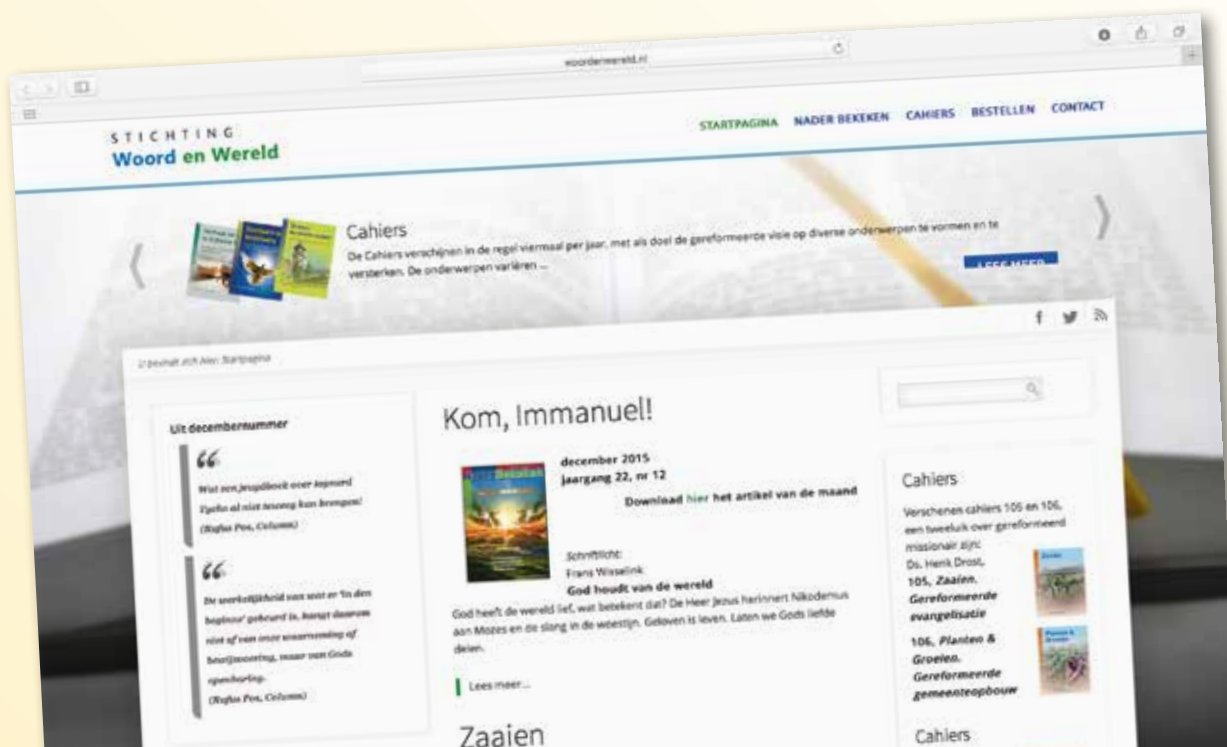
Veel meer van deze verantwoordelijke vrouwen waren actief in de vroegchristelijke kerk, zoals Sophia. Op haar graf

uit de vierde eeuw staat de volgende tekst:

Hier ligt de slavin en bruid van Christus, Sophia, de diakonos, de tweede Febe, ontslapen in vrede...

Noot:

* A. Merz, 'Phöbe, Diakon(in) der Gemeinde von Kenchreä – eine wichtige Mitstreiterin des Paulus neu entdeckt', in: A. von Hauff (ed.), *Frauen gestalten Diakonie*. 1. 'Von der biblischen Zeit bis zum Pietismus', Stuttgart 2007, p. 125-140.

www.woordenwereld.nl

Kijk eens op onze website! Niet alleen over de laatste nummers van Nader Bekeken, maar ook over de nieuwste cahiers is de nodige informatie te vinden. Uit het nieuwste nummer van Nader Bekeken kun je zelfs direct een (deel van een) artikel downloaden. Verder zijn de nummers die langer dan een jaar geleden zijn verschenen, als pdf beschikbaar. Ook is er een uitgebreide zoekfunctie, zodat heel gemakkelijk allerlei onderwerpen waarover iets geschreven is, te vinden zijn.

Register op Nader Bekeken jaargang 22 - 2015

Schriftlicht

Johan Vos	God regeert de wereld	jan	2
Afinus de Vries	Zo moet je jezelf zien	feb	34
Arnout Francke	Creatieve gerechtigheid	mrt	66
Gert Treurniet	Zo begon de kerk	apr	98
Roel Kelder	Veertig bijzondere dagen	mei	130
Joop de Jong	Barbecue, Pesach en avond- maal	jun	162
Marten de Vries	Een vreselijk gezicht	jul/ aug	194
Pieter Niemeijer	Niet met zulke hulp	sep	226
Niels den Hertog	Gemeente als geschenk	okt	258
Jan-Henk Soepen- berg	Geloofstwijfel?	nov	290
Frans Wisselink	God houdt van de wereld	dec	322

Kroniek

Balten Pieter Ha- gens	Die tijd is voorbij	jan	5
	Niet meer van deze tijd	jan	6
	Een woord op z'n tijd	jan	7
Hans van der Jagt	Je suis Christus	feb	37
	Geboren uit de maagd Maria	feb	38
Jan Wesseling	Nieuw exemplarisme	mrt	69
	Nieuw activisme	mrt	71
	Nieuw wetticisme	mrt	72
Perry Storm	Prekende zuster	apr	101
	M/V in Utrecht-N/W	apr	103
	Nog maar één kant op?	apr	104
Kees van Dijk	Verzoening in discussie	mei	133
Pieter Niemeijer	Wat moeten we in 2015 met 1944?	jun	165
Jan Wesseling	Discipelschap – hype of hoop?	jul/ aug	197
	Gefocust op Jezus?	jul/ aug	198
	Oefenen	jul/ aug	201
André Bas	Kerkelijk onderwijs: De kerk- orde als spiegel	sep	229
	Kerkelijk onderwijs: De ge- schiedenis als spiegel	sep	230
	Kerkelijk onderwijs: De gene- rale regeling als spiegel	sep	231
Kees van Dijk	Rapporten over homoseksua- liteit	okt	261
	Hervatting van het gesprek over homoseksualiteit	okt	262
Hans van der Jagt	Asielzoekers uit Moab	nov	293
	Het is een gaan en komen in Kampen	nov	294
	Immanuel	dec	325
	'Laat komen, Heer, uw rijk'	dec	326
	Vlees en vis en veganisme	dec	327
	Nieuwe stappen met M/V	dec	328

Thema

Pieter Niemeijer	M/V en huwelijk	jan	11
	Orde van het huwelijk	jan	13
Klaas van der Zwaag	Augustinus: katholiek kerkva- der, altijd breder dan je denkt	feb	42
	Augustinus verdedigde vrije genade tegenover Pelagius	feb	44
	Augustinus: genade sluit werken niet uit maar in	mrt	76
Aryjan Hendriks	Wilschut verantwoordt zich	apr	106
Marc ten Brink	Tom Wright en schriftgezag	mei	137
Aryjan Hendriks	Kampen over spiritualiteit	jun	170

Hans van Pelt	Nieuwe kijk op ambt	jul/ aug	203
Aryjan Hendriks	Gods hand in ons leed	sep	233
Pieter Boonstra	Hoe lezen we de Bijbel? De nieuwe manier van bijbel- lezen toegepast op homosek- sualiteit	okt	265
Pieter Niemeijer	Aan de tafel van de Here Naar een zuivere kerk?	nov dec	297 330

Column

Rufus Pos	Begrensdde verdraagzaamheid	jan	10
Gijs Zomer	Een molensteen	feb	46
Rufus Pos	Kerk met een grote K	mrt	75
Gijs Zomer	Wat is de waarde van uw PSA?	apr	109
Rufus Pos	Vreugde in God	mei	142
Anne van der Sloot	Tijdig naar de dokter	mei	147
Gijs Zomer	Bidstoel te koop	jun	174
Rufus Pos	Wetenschappelijk bewijs	jul/ aug	208
Gijs Zomer	Ga naar de mieren, twijfelbaar!	sep	238
Rufus Pos	'Weigerambtenaar van het jaar'	okt	269
Gijs Zomer	Het ondiepe water van mijn doop	nov	302
Rufus Pos	Openbaring	dec	334

Woordwaarde

Frans Wisselink	Jezus en zijn vader	jan	20
Hans de Wolf	Geeft de Bijbel mooie mensen voorrang?	feb	47
Rob van Houwelingen	Volg het voetspoor van Chris- tus	mrt	78
Egbert Brink	Ontzag als levenshouding	apr	110
Frans Wisselink	Geen voorgeschreven doop- praktijk	mei	140
Hans de Wolf	Kerk in de woestijn?	jun	175
Rob van Houwelingen	Anderen het Woord voorhou- den	jul/ aug	206
Egbert Brink	(On)Vervuld verlangen	sep	236
Frans Wisselink	Wat doet Lucas met Gods wil?	okt	270
Hans de Wolf	De koning in Spreuken: mens naast God	nov	303
Rob van Houwelingen	Aan de wortel kent met de (olijf)boom	dec	335

Opgewekt ge-reform-eerd

Jan Wesseling	Liefde	jan	24
	Goud	feb	50
	Genen	mrt	81
	Royaal	apr	112
	Godswonder	mei	148
	Levensmiddel	jun	182
	Risico	jul/ aug	214
	Waakzaam	sep	245
	Gerust	okt	272
	Zeker	nov	306
	Karakter	dec	338

Rondblik

Pieter Niemeijer	M/V in de praktijk	jan	17
Rob Visser	Gods persoonlijke woord	feb	51
Pieter Niemeijer	Hulp in echtscheidingspas- tooraat	mrt	82

André van Leeuwen	Het schilderij en het oude papiertje	mrt	86
Pieter Pel	Artikel 31	apr	113
Harm Veldman	Herman Ravensperger	mei	143
Lucius de Graaff	In mijn droom zag ik Jezus	jun	178
Maarten Kater	Jezuologie – wel Jezus, maar geen Christus	jun	180
Anne van der Sloot	Slechts een aarden pot	jul/ aug	209
André van Leeuwen	Oude koeien uit de sloot?	jul/ aug	212
Balten Pieter Hagens	Tot een volkomen verzoening	sep	239
Harm Veldman	Mag een vrouw de preekstoel op?	sep	242
Pieter Niemeijer	Wel zo zijn, niet zo doen	okt	273
André van Leeuwen	Het lied 'Amazing Grace'	okt	277
Harm Veldman	Het begin van Luthers 'reformatorische Wende'	nov	307
Johan Knigge	Magdala	dec	339
Gemeentebreed			
Jan Blok	Meer over kracht en zwakte van Opwekking	jan	22
Sipke Alserda	Vasten voor een geestelijk doel	feb	54
Henk van den Belt	Het gebed en de geestelijke groei	apr	117
Dick Dreschler	Kind van de gemeente	mei	149
Jan Blok	Het zal wel gewoon psychisch zijn...	jun	183
	Het zal wel gewoon tussen je oren zitten...	jul/ aug	215
	Jezus in het psychiatrisch ziekenhuis	sep	246
	Wij hebben (g)een mooie gemeente	okt	278
Aryjan Hendriks	Ongeloof in de heilige familie	nov	310
Jan Blok	Kerst: God zal recht doen	dec	342
Gelezen			
Hans de Wolf	<i>The sons of God in Genesis 6:1-4</i> (Jaap Doedens)	jan	25
Aryjan Hendriks	<i>Handboek voor ouderlingen en oudsten</i> (Peter van de Kamp, red.)	feb	56
Harm Boiten	<i>Internet in het gezin – hoe ga je ermee om?</i> (David Clark)	mrt	89
Piet Houtman	<i>Van Gos los?</i> (Ewoud Klei en Remco van Mulligen)	apr	120
Harm Boiten	<i>Onschatbare teksten</i> (Rob van Houwelingen)	apr	122
Perry Storm	<i>Guido de Brès, auteur van de NGB</i> (Harm J. Boiten)	mei	151
Henk Room	<i>Als geen ander. De God van de profeten</i> (G. Kwakkel)	jun	185
Aryjan Hendriks	<i>Een lichtkring om het kruis</i> (A. van de Beek)	jul/ aug	217
Wilco Veltkamp	<i>Synopsis Purioris Theologiae. Vol. I, Disputations 1-23</i>	sep	248
Harm Boiten	<i>Tussen tekst en lezer, deel II</i> (Arie Zwiep)	okt	280
Aryjan Hendriks	<i>Het concrete is het wezenlijke. A. Janse</i> (Geert van Dijk)	nov	313
	<i>In het klimaat van het absolute. C. Veenhof</i> (Ab van Langevelde)	dec	344

Gedicht

Gert Slings	Ochtendgebed, Alfred C. Bronswijk	jan	28
	Genadig, Jaap Zijlstra	feb	58
	Verslaafd, André F. Troost	mrt	92
	Als een meander slingert de volgepakte goederentrein, Manja Croiset	apr	123
	Zacheüs, René van Loenen	mei	153
	Brief, Hagar Peeters	jun	188
	Nieuwbouw, A. Marja	jul/ aug	220
	De barmhartige Samaritaan, Lenze L. Bouwers	sep	251
	Veerman, Menno van der Beek	okt	284
	Johannes, Alfred Valstar	nov	312
	Een psalm voor de kerstnacht, Alfred C. Bronswijk	dec	346

Persrevue

Perry Storm	IS in 2015	jan	29
	Een kritische stem binnen de NGK	jan	30
	Het wonder van de preek: de HERE spreekt!	jan	31
	Nogmaals de GS-besluiten over M/V en NGK	feb	59
	Als je kleinkinderen het thuis niet meer meekrijgen	feb	61
	De mythe van de zelfstandig denkende mens	mrt	93
	Gereformeerd onderwijs in Canada	mrt	94
	Vijftig tinten westerse verwording	mrt	95
Gert Schutte	Kinderdoop heeft bijbelse grond	apr	125
	Opdragen als alternatief?	apr	126
Perry Storm	Evolutie en Genesis 1-3: G. van den Brink	mei	154
	Evolutie en Genesis 1-3: A.J. Mensink	mei	155
	Evolutie en Genesis 1-3: K. van Bekkum	mei	157
	Evolutie en Genesis 1-3: weerwoord G. van den Brink	jun	189
	Evolutie en Genesis 1-3: weerwoord A.J. Mensink	jun	190
	Naamchristendom	jun	192
	Samenwonen erg? Als je maar vroom bent	jul/ aug	221
Ferdinand Bijzet	Zuid-Afrikaanse nuchterheid	jul/ aug	224
Perry Storm	Leven als een dankbaar mens	sep	252
	CGK-evangelisatie en alverzoening	sep	253
	Nogmaals: samenwonen erg?	sep	254
Gert Schutte	Terugblik: Burgerlijk huwelijk op de helling	okt	285
Perry Storm	Met eerbied over de HERE spreken	nov	316
	Nationale Synode – meer dan een forum!	nov	317
	Kerkgeschiedenis: een belangrijk theologisch vak!	dec	347
	GKv een halve eeuw geleden en nu	dec	349

Trefwoordenregister

Acte van Verlatinghe	86-87	Jezuologie	180-181	synode, GS Ede 2014	11,59-60
activisme	71-72	Jozef (en Maria)	20-21	theologie	248-250
almacht (van God)	233-235	kerk	5,75,98-100,101-102,103,104-105, 106-108,149-150,194-196,203-205, 206-207,330-333	Theologische Universiteit Kampen	172, 294-296
alverzoening	253-254	kerkdienst	172	toekomst	2-4
ambt(sdragers)	11-13,13-16,17-19,56-57, 59-60,101-102,103, 104-105,203-205,209-211, 224,328-329	kerkelijk leven	197-198,198-200,201-202, 209-211,258-260,278-279	toeval	235
arminianisme	73	kerkelijke eenheid	104-105,106-108	tucht	57
artikel 31 KO	113-116	kerkgeschiedenis	143-146,151-152,165-169, 171,212-213,242-244, 307-309,347-349,349-351	twijfel	238,290-292
asielzoekers	293-294	kerkorde	113-116,229-230,230-231,231-232	tijdgeest	5-9
avondmaal	162-164,171-172,297-301	kerkplanting	173	uitverkiezing	50
belijdenis	5,151-152	kerkvader	42-44,44-45	vasten	54-55
bidden	117-119,174	kerkverlating	310-311	veganisme	327-328
charismata	204-205	kinderdoop	125-126	verdraagzaamheid	10
Charlie Hebdo	37-38	koning(schap)	303-305	verlangen	236-237
Christelijke Gereformeerde Kerken	253-254, 262	kwaad	43	verslaving	215-216
christologie	180-181	Lam	162-164	vertrouwen	272,290-292
dankbaarheid	252-253	leiding (van God)	233-235	verzoening	74,133-136,171,217-219,239-241, 253-354
diakonia	203-205	liefde (van God)	24,322-324	verzuiling	5-9
discipelschap	69-71,71-72,72-74,197-198, 198-200,201-202	lijden	233-235	volharding	245,306
donatisme	330-333	maagdelijke geboorte	38-41	vreemdelingschap	72
doop	77,125-126,140-141,302	Magdala	339-341	vrouw en kerk	11-13,13-16,17-19,59-60, 101-102,103,104-105,203-205,224, 328-329
dromen	178-179	man-vrouwverhouding	11-13,13-16,17-19, 59-60,101-102,103, 104-105,203-205,224, 328-329	Vrijmaking	165-169
duivel	194-196	Maria	38-41	waakzaamheid	245
echtscheiding	82-85	missionaire kerk	173,206-207	wetenschap	208
eerbied	110-111,316-317	Nationale Synode	317-320	wetticisme	72-74
eredienst	172	navolging	78-80,197-198,198-200,201-202	wil	76-77,270-271
erfzonde	77,81	Nederlands Gereformeerde Kerken	30-31, 59-60,104-105, 262,265-268	Woord	51-53
evangelie(ën)	112	offer	133-136,172	wraak	66-68
evangelisatie	173,178-179,206-207,253-254	onderwijs	94-95	zaaien	112
evolutieleer	154-155,155-157,157-159,189-190, 190-192,334	onrecht	226-228,293-294,342-343	zekerheid	306
exemplarisme	69-71	onrecht	226-228,293-294,342-343	zelfbeeld	34-36
formulieren	229-230,230-231,231-232	ontzag	110-111	zelfbeproeving	300-301
gebed	117-119,174	Onze Vader	270-271,326-327	zingen	22-23
geestelijke strijd	34-36	opdragen (van kinderen)	126-127	zonde	34-36,42-44,44-45,77,81,112
gehandicapten en kerk	149-150	opvoeding	61-63,89-91		
geloof(sleven)	93-94,148,170,182,192, 290-292,335-337,338	opwekkingsliederen	22-23		
geloofsopvoeding	61-63	ouderlingen	56-57		
gemeente	258-260,278-279	pastoraat	82-85		
genade	44-45,76-77,214,277,338	Pesach	162-164,297-298		
gerechtigheid	66-68	politiek	120-122		
Gereformeerde Kerken vrijgemaakt	349-351	prediking	31-32		
geschiedenis	86-87	profeten	185-187		
Godsbeeld	5-9	psalmen	109,171		
groeien	117-119	psychische moeiten	183-184,246-247		
handicaps en kerk	149-150	rechtvaardigheid	342-343		
heil	50,272	Reformatie	242-244,307-309		
Hemelvaartsdag	130-132	roeping	112		
hermeneutiek	265-268,280-283,327-328	samenwonen	221-223,254-256		
homoseksualiteit	261-262,262-264,265-268, 269,273-276,285-288	satan	194-196		
huisbezoek	57	satire	37-38		
huwelijk	11-13,13-16,17-19,82-85,221-223, 254-256,285-288	schepping	43,154-155,155-157,157-159, 189-190,190-192,217-219,334		
identiteit	273-276	schoonheid	47-49		
internet	89-91	schriftgezag	137-139		
islam	178-179	secularisatie	95-96,338		
Israël	335-337	spiritualiteit	170-173		
IS, ISIS	29-30				

Personenregister

Augustinus	42-44,44-45,76-77,330-333	Emmius, Ubbo	143-146	Ruijter, C.J. de	294
Baron, Ineke	101-102	Haak, C.J.	295	Schaeffer, J.H.F.	294
Beek, Bram van de	233	Haak, Matthijs	262-264	Schilder, K.	107,165
Bekkum, K. van	157-159	Hentschel, Anni	203-205	Schinkelshoek, Dick	39-41
Berkhof, H.	41	Holwerda, B.	69	Slingerland, Jannie	149-150
Boer, E.A. de	296	Janse, A.	313-315	Sonneveld, Reinier	133-136
Bonhoeffer, Dietrich	80	Kamphuis, B.	296	Stoppels, Sake	197,201
Bouma, Hans	327-328	Kamphuis, J.	158-159	Thomas a Kempis	80
Brès, Guido de	151-152	Luther, Martin	307-309	Thomas van Aquino	44
Brink, G. van den	154-155,189-190	Mensink, A.J.	155-157,190-192	Trimp, C.	69-70,138-139
Burger, Hans	133-136,296	Noorloos, Marius	240-241	Veenhof, C.	344-345,349-351
Calvijn, Johannes	106-107,119,235,243-244	Obama, Barack	86-88,277	Velde, M. te	212-213,295
Dentièrre, Marie	242-244	Otten, Willem Jan	241	Velde, R.T. te	248,296
Doedens, Jaap	25-27	Paas, S.	295	Voorberg, Rikko	326-327
Donatus	330-333	Pelagius	44-45,77	Weijland, H.B.	330-333
Dooyeweerd, Herman	45	Pol, F. van der	295	Wilschut, H.J.C.C.J.	106-108
Douma, J.	72,350-351	Ravensperger, Herman	143-146	Wisse, Maarten	241
Douma, Jos	199	Ruiter, Ton de	239-241	Wright, N.T.	8-9,137-139

Beknopt tekstregister

Genesis	1 - 3	154-155,155-157, 157-159,189-190, 190-192	Klaagliederen	3:8,17,21,25	246-247	2 Korintiërs	5:22-24,25-28	18-19
	4:23,26	98-100	Daniël	7	2-4	Filippenzen	2:15-16	206-207
	6:1-4	25-27	Hosea	2	176	1 Timoteüs	2:11-15	11-13,13-16,17-19
	18:13-14	53	Zacharia	3:7,2,8,9	194-196		2:12	102
	24:16	47	Matteüs	5:38-42	66-68	Hebreeën	4:16	117
	29:31	48		6:9-13	271	Jakobus	1:5-8	290-292
Exodus	2:2	49	Marcus	2:19v	55		4:2-3	118
	12:2-13,46	162-164	Lucas	10	258-260	1 Petrus	1:24-25	48-49
	20:20	111		2:27,33,41,43,48	20-21		2:18	80
Numeri	21	323-324		11:2	270-271		2:21,24	78-80
Deuteronomium	8:15	176	Johannes	22:17,20	298		3:3	47
1 Samuel	9:2	49		1	308	1 Johannes	5:10-11	272
	16:12	49		2:25	215-216		4:10	24
2 Samuel	11:2	48		3:16	322-324		5:14	117
	13:14	48	Handelingen	13:36-37	79,199	Openbaring	12:6	177
	14:25	49		1:3	130-132		13	2-4
Job	38 - 41	53		2:13	179	NBG	art. 18,19	38-39
	42:15	49		7:20	49		art. 24	214
Psalmen	23	87		8:37	140-141		art. 29	333
	28	226-228	Romeinen	16	148		art. 36	38
	31,32,51,71	309		1:17	309	Heid. Cat.	zd. 10	234-235
	45	47		6:11	336		zd. 13	39
	73	233		7:19	245		zd. 21	100
	77	166-168		8:26	117		antw. 78,79	297
	88	53		8:29-30	50		vr./antw. 117	119
	112:7-8	110		8:38-39	306	Dordtse Leerregels	I,2	24
Spreuken	6:25	48		11:17-24	335-337		I,7	50
	11:22	48		12:15	215-216		II,2	24
	13:12	236-237	1 Korintiërs	16:16	278-279		III/IV,2,3	81
	14:26-27	110-111		2:11	183-184		III/IV,8,9	112
	31	48		3:5,6	204		III/IV,11,12,13	148
Hooglied	4:1	47		4:1-6	204		III/IV,12,14,17	182
Jesaja	11:2-3	111		5:19-21	133		III/IV,15	214
	16:3-4	293-294		7:4	12		V,3	24,245
	35	175		11:4-5	11-13,13-16,17-19		V,4	245
	42:1	342-343		14:33,40	113		V,5,6,7,8	272
	58	55		14:34-36	11-13,13-16, 17-19		V,9	306
Jeremia	2 en 3	147	2 Korintiërs	4:5	209-211		V,12	338
	2:2	176		5:11-21	204		V,Vddd, 1,2	245
	31:2	176		6:1-10	204		V,Vddd 1,6	214
				8 - 9	204	Kerkorde	art. 31	103,113-116

Vertrouwen

Total Depravity

Unconditional Election

Limited Atonement

Irresistible Grace

Perseverance of the Saints

Het is een typisch Nederlands handelsmerk. Zeker in het buitenland. Het polderlandschap, de klompen, de molens en natuurlijk de fleurige tulpen in allerlei kleuren. Het beeld van Nederland wordt er voor veel buitenlanders door bepaald en de souvenirwinkeltjes spelen er behendig op in. Toets maar eens op google de trefwoorden souvenir, tulpen en Nederland in. Dan zie je het voor je ogen meteen gebeuren.

Daarom is het wel opmerkelijk dat de kern van de Dordtse Leerregels in dat Nederlandse symbool verwoord kan worden. Ze heten ook wel de TULIP-points.

Total depravity

Unconditional election

Limited atonement

Irresistible grace

Perseverance of the saints

In gewoon Nederlands: totaal bedorven, onvoorwaardelijk uitgekozen, begrensde verzoening, onweerstaanbare genade en de volharding van de heiligen.

Zo gauw je dat zegt, komt het besef op je af dat dat geloof onder druk staat. Hoezo is de mens totaal bedorven? Dat valt wel een beetje mee, toch? Is hij niet van goeden wille, zit er niet altijd ergens een positieve kern? En hoezo, zonder voorwaarden vooraf uitgekozen? Je hebt als mens toch ook nog wel wat in de melk te brokkelen? En houdt God niet van alle mensen? Beperkte verzoening? Is God niet royaal, oneindig genadig, een God van liefde, niet van afwijzing? En is zijn genade niet te weerstaan? Praktijkvoorbeelden genoeg die het tegendeel lijken aan te tonen. Je hebt als mens toch zeker ook nog je eigen verantwoordelijkheid? Ieder maakt toch zelf uit wat-ie met Gods aanbod van genade doet?

Als je het levensgevoel van vandaag in aanraking brengt met de inhoud van de Leerregels, voel je weerstand opkomen, protest, verontwaardiging. En je moet niet raar opkijken wanneer in dat conflict de 'tulpe' knakt. Het levensgevoel blijkt zomaar sterker dan de geloofsleer.

Wat voor zin heeft het om dit allemaal te weten? Wat zijn de doelstellingen van God? En dan niet alleen met dat grootse plan, maar ook met het openbaar maken ervan?

Ik denk dat je in elk geval een drietal motieven kunt ontdekken.

Als eerste doel komt volgens mij in het vizier dat wij er geloof aan hechten (vgl. 1,7; 11,8). Benader dat plan van God niet afstandelijk, als toeschouwer. Je bent erin betrokken. Het gaat over jou! God is eropuit om jou te redden van de ondergang! We krijgen inzage in Gods plannen om ons eraan gewonnen te geven. Ons er helemaal aan toe te vertrouwen. Je laat je in dit plan van aanpak meenemen, je leert meedenken en meewerken.

Het is wel goed om dat even echt bij jezelf te laten binnendringen. Vandaag accepteren we bijna als vanzelf datgene wat bij mij past, wat mij aanspreekt, wat mij een kick geeft of voor mij goed voelt. Dat levert een risico op: net als bij een leerstellig kaartenhuis loop je het gevaar dat je God in jouw kaders plaatst en zo opnieuw 'in een doosje' perst. Terwijl Hij onmetelijk groot is en onnavolgbaar wijs.

God onthult zijn aanpak, zodat wij daarin Hem kennen en ons vertrouwen aan Hem geven. Voortdurend weer. Dat vertrouwen moet je niet te snel veronderstellen. Zo hoor je dat nog wel eens zeggen. Onze zonden zijn vergeven. Als een in het verleden al afgehandelde transactie.

Of: je bent kind van God. Als een voldongen feit.

Zomaar zie je over het hoofd dat God in beloften naar ons toekomt. Niet met kille, contractuele mededelingen. Zijn boodschap is geen afkondiging van de stand van zaken. Liefdevol en veelbelovend spreekt de Here ons aan. En elke keer en voortdurend weer vraagt Hij mijn vertrouwen. Gewekt door zijn trouw. Geloven, op basis van zijn beloven.

De 'TULIP-points' zijn niet bedoeld om onze hersens op te breken. Ook niet om je gedepimeerd te laten raken. Wie deze 'tulpen' rustig observeert en de kleuren ervan tot zich laat doordringen, krijgt oog voor zijn eigen onvermogen – dat ook – maar vooral voor Gods oneindige liefde en onmetelijke genade. Je leert met al je zonden en gebreken terug te vallen op zijn trouw. In alle gebrokenheid mag je wegschuilen in de heling door Jezus Christus. Aan het begin van een nieuw jaar, waarin naar alle waarschijnlijkheid de kranten weer bol zullen staan van oorlog, angst en onvrede, mag je alle vertrouwen houden in Gods toekomst. En, last but not least, je leert ook verwonderd te blijven over Gods kerk op aarde. Een wonder van genade.

Ons bestaan op aarde is geen stom toeval. Het is ingebed in een groots reddingsplan. Daar mag je op vertrouwen.

Dat geloofsvertrouwen is een hartenwens van de Here Jezus zelf. Luister maar mee, als Hij bidt. Eerst bidt Hij voor zijn discipelen. Maar vervolgens zegt Hij: Ik bid ook voor de mensen die door hun woord in Mij geloven. En welk doel heeft de Here daarbij voor ogen? Dat zij mijn heerlijkheid aanschouwen. En: opdat de liefde waarmee Gij Mij hebt liefgehad, in hen zij en Ik in hen (zie Joh. 17:20-26).

Prachtig. Dat moet toch fantastisch zijn? Vol zijn van Gods liefde. En met eigen ogen de glorie van de Here Jezus zien. Daarheen is God met ons op weg. Geloof het maar.

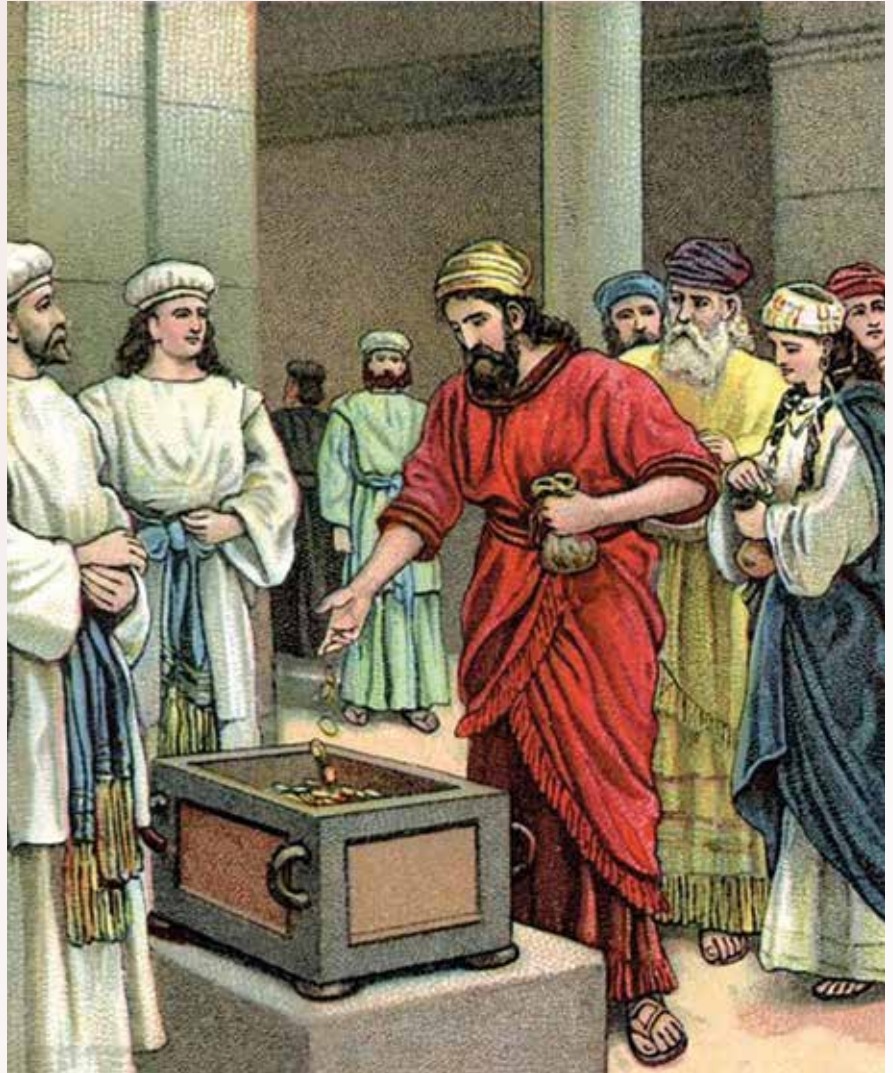

De tempelinscriptie van koning Joas

Rondblik

Johan Knigge

Na verloop van tijd vatte Joas het plan op om de tempel van de HEER te herstellen. Op aanwijzing van de koning werd er een kist gemaakt, die buiten bij de ingang van de tempel van de HEER werd neergezet. In Juda en Jeruzalem werden de mensen opgeroepen om de bijdrage voor de HEER te komen brengen die Mozes, de dienaar van God, in de woestijn voor Israël had vastgesteld.

Zowel de leiders als het volk brachten bereidwillig hun bijdrage, en zo raakte de kist vol. De kist werd geregeld naar de toezichhouders gebracht, Levieten die de koning daartoe had aangesteld. Wanneer die vaststelden dat er voldoende zilver in de kist lag, lieten ze de hofschrijver en de gevolmachtigde van de hogepriester komen. Dan werd de kist gelegegd en vervolgens op zijn plaats teruggezet. Dat ging zo dag in dag uit, en op die manier werd er een enorme hoeveelheid zilver ingezameld. De koning en de hogepriester overhandigden het zilver aan de bouwmeesters die met het herstel van de tempel van de HEER waren belast (uit 2 Kron. 24).

De bouwmeesters betaalden de timmerlieden, metselaars, steenhouwers en andere werklieden die aan de tempel werkten, zodat zij balken en gehouwen steen konden aanschaffen om de bouwvallige gedeelten van de tempel te herstellen, en bekostigden ook verder alles wat er voor de herstelwerkzaamheden nodig was (uit 2 Kon. 12).

Opzienbarend

Een opzienbarende tekst werd vanaf 2001 wereldnieuws. Deze was gegrift in een stenen tablet dat door Oded Golan uit Tel Aviv, de vooraanstaande verzamelaar van archeologische anti-

quiteiten, werd overhandigd aan het Israëlische Geologisch Instituut met een verzoek tot onderzoek. Golan hield geheim wie de eigenaar van het tablet was en waar de steen was gevonden. Volgens een later gerucht zou de steen zijn gevonden bij puin en modder, dat was verwijderd bij illegale ondergrondse werkzaamheden voor een nieuwe ingang van de *al-Aqsa* moskee op de Tempelberg. Het Geologisch Instituut, dat zich vooral bezighoudt met de studie van bodemonderzoek, wordt soms gevraagd om archeologische vondsten te beoordelen. Hierbij wordt dan het Israëlisch Archeologisch Instituut ingeschakeld. Dit Instituut houdt

toezicht op archeologische vondsten. De steen bevatte een tekst waarin koning Joas van Juda opdrachten gaf voor het herstel van de Tempel van Salomo. Het Archeologisch Instituut bestempelde de inscriptie als een vervalsing. Dit veroorzaakte een hevige discussie, die jarenlang aanhield onder academici.

De Israëliische autoriteiten onderzochten de zaak. Op 22 juli 2003 werd Golan door de politie gearresteerd op verdenking van vervalsing. In december 2004 werd Golan samen met drie collega's officieel in beschuldiging gesteld wegens vervalsing en heiling. Het Archeologisch Instituut noemde de affaire het topje van een ijsberg. Er bestaat in Israël een levendige zwarte handel in vervalste antiques.

Van Salomo's tempel zijn bijna geen archeologische restanten gevonden. De *Waqf*, de islamitische autoriteit die religieus toezicht houdt op de Tempelberg, geeft geen toestemming voor archeologisch onderzoek op deze heilige plaats. Hier vertrok volgens de islamitische overlevering de profeet Mohammed op een paard voor de Nachtelijke Hemelreis. Palestijnse leiders verwerpen de Joodse historische aanspraken op de Tempelberg. Hun vroegere voorman Yasser Arafat beweerde zelfs dat de Tempel van Salomo nooit had bestaan.

De steen

De inscriptie is gegrift in een grijszwarte zandsteen van een soort die gevonden wordt in het zuiden van Israël. De steen is 30 cm hoog, 24 cm breed en 8 cm dik. Er staan vijftien regels tekst op in een oud-Hebreeuws schrift. Het bovenste deel met de eerste regel is afgebroken, waardoor in deze regel van een verdwenen woord nog slechts één letter overbleef. De volgende regel is alleen in het begin beschadigd. De tekst wordt toegeschreven aan koning Joas, omdat diens vader Achazja in deze tweede regel wordt genoemd. De woorden worden gescheiden door punten, zoals in die tijd gebruikelijk was. Halverwege de steen bevindt zich een scheur, die aan de achterzijde nauwelijks zichtbaar is. De scheur loopt ook

door sommige lettertekens. Nadat de politie bij de arrestatie van Golan het tablet in beslag nam, brak dat in tweeën. Dit nadeel had het voordeel dat men het materiaal in de breuk en de scheur met de aangrenzende lettertekens nauwkeurig kon bestuderen.

Volgens het Geologisch Instituut is het hele tablet bedekt met een dunne laag patina. Dit is een corrosielaagje, dat ontstaat door verwerking en oxidatie als een object langdurig in de bodem verblijft. Het patina bevat verschillende chemische en organische micro-elementen die in de steen en zijn directe omgeving voorkomen. Het Geologisch Instituut heeft hierover een diepgaande deskundige studie gepubliceerd.

Het bleek dat het patina zich ook in de groeven van de lettertekens bevindt, in de scheur en op de afgebroken rand

aan de bovenzijde. Dit is cruciaal bij het vaststellen van de ouderdom van het schrift. Op het tablet bevonden zich ook minieme koolstofsporen. Die kunnen zijn ontstaan door roetvorming bij een brand. Met behulp van koolstofdatering stelde men de datering ervan vast op ruim 400 tot 200 v.Chr., wat dus niet de ouderdom van de inscriptie is.

Tevens werden op het oppervlak microscopisch kleine bolletjes van gesmolten goud gevonden. Wegens hun minieme formaat kunnen ze onmogelijk kunstmatig zijn gevormd. Ze zouden kunnen zijn ontstaan na een hevige brand, zoals misschien bij de verwoesting van de stad of de tempel door Nebukadnessar in 586 v.Chr. In de Tempel van Salomo bevonden zich volgens de Bijbel veel gouden en vergulde voorwerpen en de binnenmuren waren met goud bekleed. Bij de verwoesting kan de bovenkant van de steen zijn afgebroken en de scheur zijn ontstaan. Als hierna het

Geen toestemming

tablet in de bodem terecht kwam, ontstond in latere eeuwen het patina op de steen en in de lettertekens. Het Geologisch Instituut verklaarde dat het patina een natuurlijke oorsprong had. Ook waren er in de groeven geen sporen gevonden van een instrument waarmee een vervalser de inkervingen zou kunnen hebben gemaakt. Het is trouwens ook moeilijk voorstelbaar dat dit gebeurd zou zijn in een steen met een scheur, omdat bij een dergelijke bewerking het grote risico bestond dat die in tweeën zou breken.

De inscriptie

De tekst op de steen heeft betrekking op het herstel van de tempel door koning Joas in de negende eeuw v.Chr. In de Bijbel wordt hierover verhaald in 2 Koningen 12 en 2 Kronieken 24. De vertaalde inscriptie luidt:

[Ik ben Joas, de zoon van A]chazja, k[oning over Ju]da
 ik maakte her[stel], de harten van de mensen werden vervuld met vrijgevigheid
 in het dicht bevolkte land, in de schaars bewoonde woestijn en de steden
 van Juda, om te geven voor het heiligdom overvloedige bijdragen,
 om te kopen gehouwen steen, cipressenhout en koper uit Edom/Adam,
 om betrouwbaar werk te verrichten
 ik herstelde de breuken in de tempel en de omringende muren, de verdiepingen
 met wenteltrappen, de uitsparingen en deuren
 deze steen zal een getuigenis zijn dat het werk geslaagd is
 moge JHWH zijn volk zegenen

De inscriptie ontketende een verhitte discussie onder deskundigen op onderdelen van de Hebreeuwse taalwetenschap, zoals de zinsbouw, spelling, grammatica, schrijfwijzen en lettervorm. Sommige critici stelden dat een vervalser om de Bijbel te imiteren, uitdrukkingen en constructies had gebruikt uit het oudtestamentische Hebreeuws van een latere periode. Ook zouden naast de Hebreeuwse letters Moabitische en Phoenicische lettertekens zijn gebruikt.

De vooraanstaande archeoloog Ronny Reich, een van de stichters van het Israëliësch Archeologisch Instituut, speelde een sleutelrol in het ontmaskeren van antieke vervalsingen. Hij verklaarde moeilijk te kunnen geloven dat een persoon zo goed op de hoogte kon zijn van alle taalkundige aspecten

van de inscriptie, dat hij deze kon produceren.

De Amerikaanse bijbelkundige en Hebreeuwse-taalwetenschapper professor Friedman wees erop, dat er onvoldoende kennis bestaat over het Hebreeuws van de negende eeuw v.Chr. Hij schreef: 'Onze huidige kennis van het Hebreeuws van bijna 3000 jaar terug is onvoldoende om tot een dergelijke slotsom te komen. De bewering dat de inscriptie in de steen niet overeenkomt met de taal van die tijd, is niet slechts aanmatigend, maar ook fantasierijk.' Het oud-Hebreeuws was in de loop der tijd aan verandering onderhevig in zinsbouw, vocabulaire en spelling. Omdat vergelijkbare teksten uit de negende eeuw v.Chr. niet bekend zijn, kunnen onbekende varianten authentiek zijn.

Bewijs van vervalsing niet geleverd

van het Districtshof in Jeruzalem de beschuldigen vrij van strafvervolgning wegens vervalsing en beval teruggave van de steen aan Golan. Zijn uitspraak op 14 maart 2012 telt 474 pagina's. Deze juridische uitspraak betekent niet dat de inscriptie op de steen voor authenticiteit wordt verklaard.

Het vonnis betekent alleen dat de aanklagers er niet in geslaagd zijn zonder redelijke twijfel het bewijs van vervalsing te leveren.

In de 'Joas-affaire' spelen naast wetenschap ook andere factoren een rol.

- * In de moeizame strijd tegen vervalste antiquiteiten is het Archeologisch Instituut geneigd tot wantrouwen jegens moeilijk identificeerbare voorwerpen. De onbekende herkomst van de steen speelt hierbij een grote rol.
- * De Tempelberg is een gevaarlijke religieuze en politieke conflicthaard tussen Joden en Arabieren. Een historisch bewijs voor de Joodse aanspraken verscherpt hun conflict.
- * Onder de archeologen in Israël hebben minimalisten veel invloed. Zij willen voor hun onderzoek de Bijbel niet accepteren als een betrouwbare historische bron. Velen van hen stellen dat de geschiedschrijving in het Oude Testament pas plaatsvond in of na de ballingschap en vaak berust op mythische overleveringen. Een niet vervalst document van koning Joas dat opvallend aansluit bij de bijbelse beschrijving, is bedreigend voor hun visie.

J. Knigge is historicus en auteur over bijbelse archeologie.

Vanwege een verschillend inzicht van vakbekwame taalkundigen is het lastig dit aspect de doorslag te laten geven inzake de echtheid van de inscriptie. Het rapport van het deskundige Geologisch Instituut daarentegen is uitsluitend objectief en beoordeelt de steen alleen op een ander aspect. Hierin leiden met name de resultaten van het onderzoek naar het patina tot de conclusie dat het patina een natuurlijke oorsprong heeft en dat de inscriptie ouder is dan het patina, zodat er dus geen sprake kan zijn van vervalsing.

Het vonnis

Na een proces dat meer dan vijf jaar duurde, met 138 getuigen, meer dan 400 bewijsstukken en een verslag van 12.000 pagina's, sprak rechter Farkash

Zonnigheid in ons sterven

Gemeentebreed
Aryan Hendriks

De lezer zal wel opkijken van deze titel. Hoe haal je het als auteur in je hoofd om iets van zonnigheid in ons sterven te zien? Is sterven niet een vreselijke verliessituatie, waarbij je moet loslaten wat je zo dierbaar is? Je geliefden, en het leven hier op aarde, dat je ook leed heeft gebracht, maar toch.

We weten dat het afscheid van dit alles bestraald wordt door het licht dat we als gelovigen naar de Here Jezus gaan en dat zijn engelen ons dragen naar Hem. Het sterven is niet enkel verlies, er is ook winst! We zijn nu 'in Christus', maar komen bij Christus om altijd 'bij Hem' te zijn (vgl. Fil. 1:23; 1 Tess. 4:17).

Van Ruler

Dat ik van 'zonnigheid' in ons sterven spreek, heb ik te danken aan de grote hervormde theoloog uit de vorige eeuw, A.A. van Ruler, die een verhaal schreef over 'zonnigheden in de zonde'.* Hoe erg zonde ook is, er is ook zonnigheid in te ontwaren. De diepe denker die Van Ruler was, noemt niet minder dan vijf aspecten. Ik beperk me tot de twee voornaamste. Een eerste zonnigheid is dat de zonde niet met het geschapene gegeven is. Ze

is iets *secundairs*, ze is er later bijgekomen. Ze behoort niet bij het oorspronkelijke bestaan. Dat is dieper dan de zonde. 'Dat ik er ben, is fundamenteeler, dan dat ik zondaar ben'!

Een tweede zonnigheid is: als het kwaad niet tot het oorspronkelijke bestaan behoort, maar erbij gekomen is, dan is ons bestaan ook *verlosbaar*. Er is dan uitzicht op een wereld waar het kwaad voor altijd voorbij is!

Ik hoop dat u er nog bent, beste lezer, want na deze diepzinnigheid wordt het simpeler.

Ons sterven

In het voetspoor van Van Ruler zie ik ook in ons sterven zonnigheid. Ik wees al op de winst om *met* Christus te zijn en *bij* Hem 'in te wonen' (2 Kor. 5:8). Hoezeer we misschien ons home hebben op aarde, we wonen wel 'uit'. Ons

eigenlijke home is bij onze Heer en dat mag je, als je sterft, gaan betrekken. Eindelijk kom je echt *thuis*. Het is dan ook goed te lezen in rouwberichten dat de dierbare is Thuisgekomen bij de Heer!

Maar er is een zonnigheid die in de theologische bezinning en troost bij het sterven erg weinig ter sprake komt. En juist daar wil ik aandacht voor vragen. Je vindt die zonnigheid in zondag 16 van de Heidelberger genoemd, wanneer hij belijdt dat ons sterven ook een *afsterven* is van de zonden. Kijk, daar heb je nu een aspect van ons sterven dat ik zelden of nooit in mijn langdurig pastoraat bij Gods kinderen ben tegengekomen! Zelden of nooit hoorde ik: Dominee, straks ben ik af van alles waarin ik zo tekortschoot en mijn hemelse Vader heb bedroefd. Toch staat er dat zonnige in onze Catechismus als een *troost* wanneer ons leven hier een einde krijgt.

Verdriet

Om die troost te grijpen, moet je ook *verdriet* hebben. Ik vrees dat we in onze tijd dat verdriet weinig ervaren. Maar

over dat verdriet en dat verlangen naar het afscheid van de zonden spreken wel onze belijdenisgeschriften. Gods kinderen 'zuchten van verlangen' om uit hun zondige bestaan verlost te worden (art. 15 NGB) en zij 'verlangen vurig naar het bereiken van de volmaaktheid' (DL V,2). Want zij weten, om met het klassieke avondmaalsformulier te spreken: 'Wij hebben geen volkomen geloof; wij dienen God niet met zoveel ijver als wij verplicht zijn en wij hebben dagelijks met de zwakheid van ons geloof en de kwade begeerten van ons vlees te strijden.' De Catechismus verwijst bij wat hij zegt, naar Romeinen 7:24-25. En dus naar het verdriet van de apostel om de zonde die hij nog doet als hij doet wat hij niet wil, maar doet wat hij haat. Paulus' verdriet over die situatie hoor je als hij uitroept: 'Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam van deze dood?' Kijk, er valt alleen zonnigheid in ons sterven op te merken wanneer we met Paulus van dat *verdriet* weten. We hebben verdriet over veel, zeker als we ouder worden. Verdriet om kleinkinderen, verdriet om lichamelijke beperkingen, verdriet om vrienden die ons ontvallen zijn. Hebben we ook verdriet om onze eigen *zondigheid* en ons *tekort* in het dienen van de Here? Verlangen we naar een hemels bestaan zonder de zonde die ons altijd parten speelt? Kennen we nog dat 'zuchten van verlangen' en dat 'vurig verlangen naar de volmaaktheid', dat onze belijdenis als kenmerk van Gods kinderen noemt?

Heilzame operatie

Is ons sterven een *straf*? Het antwoord van de Heidelberger is een beslist nee. 'Onze dood is geen betaling voor onze zonden...' De Here God komt ons bij ons aardse einde niet nog een rekening presenteren.

Want de rekening is voldaan met het sterven van de Here Jezus. Ons sterven is een *operatie* waarbij we van onze zondige natuur en al de boosheid die in ons is, worden ontdaan. Die operatie gebeurt om ons bestwil. Want ons zondige vlees kan Gods koninkrijk niet beërven. We mogen weten dat deze

operatie altijd lukt. Paulus jubelt ervan, wanneer hij schrijft: 'Ik dank God door Jezus Christus, onze Heer' (Rom. 7:25). Daarom, lieve kinderen van God, met al je ouderdomskwalen en je verval van 'de uiterlijke mens', zie toch ook het *zonnige* in het sterven: eindelijk af van je boze hart en van de noodzaak steeds weer vergeving te vragen! Er wacht julie nog een operatie, maar het succes is zeker. Misschien wordt het een pijnlijke. Maar weet het: het is een *doorgang*, slechts een passage naar het leven bij en met Christus.

Er is inderdaad zonnigheid in het sterven van Gods kinderen. Het is de zonnigheid van het *afsterven* van de zonden en van je oude natuur. Je gaat de volmaaktheid binnen en hebt nooit meer last van al dat kwaad dat nu nog in je hart huist en je verdriet geeft. Het is straks allemaal voorbij en je zult *onberispelijk* zijn voor je hemelse Vader (Jud. :24).

Winst

Voor Gods kinderen is het sterven *winst*. Niet alleen omdat het een doorgang is naar het zijn bij Christus en met de Heer. Maar ook doordat we eindelijk bevrijd worden van al die mankementen die het avondmaalsformulier noemt. Mankementen die je, hoe ouder je wordt, steeds meer ontdekt en waarvan je – als het goed is – al meer verdriet hebt. Op college zei mijn leermeester professor C. Veenhof eens: 'Mijne heren, hoe ouder je wordt, hoe slechter je wordt.' Ja, wij werden toen nog aangesproken als 'heren'! Maar ik begreep daar als negentienjarige 'heer' weinig van. Hoe kon de professor dat nou zeggen? Nu ik oud ben, begrijp ik hem. Je hebt ook een leven lang nodig om iets van het 'stuk' van de ellende (antw. 2 HC) te verstaan en je eigen te maken. Een vrucht van het *levenslange* werk van de Heilige Geest is ook dat je met Paulus leert uitroepen: 'Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam van deze dood?' Kijk, als je die les hebt geleerd, is er zonnigheid in je sterven!

De 'laatste vijand' doet zijn destructief werk, maar dank zij Christus' sterven gebruikt onze God het in zijn heilswerk: Hij verlost ons van ons boze hart en van alles waarmee wij Hem bedroefden. We worden *geopereerd*, om ontdaan van al het zondige Hem in volmaaktheid te dienen! Soms slaat Hij in zijn wijsheid het pijnlijke van die operatie over.

Mijn beide ouders gingen heen in hun slaap. Ik denk vaak: Ach, wat heeft de Here deze lieve mensen verwend. Een pijnlijk

ziekteproces werd hun bespaard. Maar vaak gaat het na een smartelijk *ziekbed* dat ons confronteert met die 'laatste vijand'.

Soms was ik als dominee opstandig: waarom moet dit lieve kind van de Here nog zo veel lijden? Ook al begrijpen we niet dat de operatie zo verloopt, wij mogen de *troost* van zondag 16 vasthouden. De hemelse Dokter is bezig om zijn kind voor eeuwig te genezen. We worden van alle zonden verlost en mogen ondervinden wat Paulus in het vooruitzicht stelt: 'Ik dank God, door Jezus Christus, onze Here.'

Ik bid u toe, lieve lezer, dat u met onze Heidelberger het sterven ook mag zien als een *afsterven*, en de zonnigheid daarin, door de Heilige Geest geleerd in het 'ik ellendig mens', mag vasthouden wanneer de operatie daar is.

Noot:

- * A.A. van Ruler, *Blij zijn als kinderen*, Kampen, 1972, p. 89v.

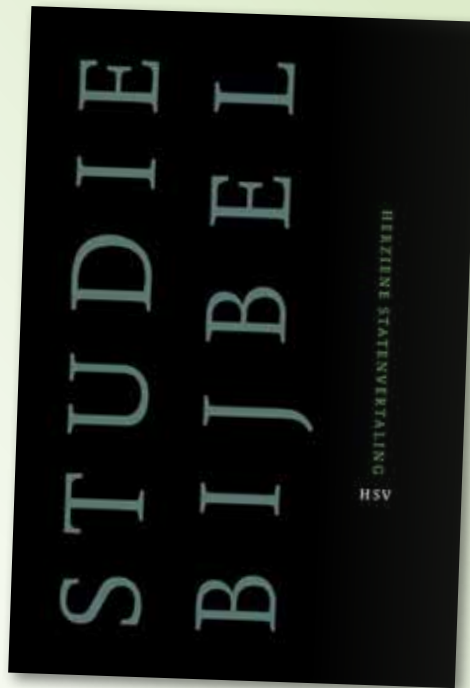
Hemelse Dokter

Verlangen naar bestaan zonder zonde

HSV-Studiebijbel

Misschien ben je er niet altijd van bewust, maar er zijn tenminste drie hindernissen die je tijdens het lezen van de Bijbel moet overwinnen. In de eerste plaats is er de kloof in tijd en cultuur: westerlingen moeten moeite doen om de oosterse manieren van spreken in een heel andere samenleving te begrijpen.

Vervolgens is er het vertaalprobleem. En soms is de inhoud van de Bijbel ook moeilijk om te begrijpen, en dan is er gedegen uitleg nodig, waarbij de Geest mensen inschakelt. Voorbeeld daarvan zijn de twee *Studiebijbels* die Royal Jongbloed Heerenveen op de markt heeft gebracht. In 2009 verscheen de *Studiebijbel in Perspectief*, die de tekst van de NBV, de Nieuwe Bijbelvertaling (2004) bevat met toelichtingen in allerlei vorm, vorig jaar kwam de *HSV-Studiebijbel* uit, die zoals de titel zegt, de tekst van de HSV, de Herziene Statenvertaling (2010) bevat, eveneens met gevarieerde toelichtingen. De NBV-Studiebijbel is gebaseerd op een orthodox Frans bijbelstudiewerk, dat twee redacteurs hebben vertaald en bewerkt voor onze Nederlandse situatie, de Apeldoornse oudtestamenticus prof.dr. H.G.L. Peels en de Kamper nieuwtestamenticus prof.dr. P.H.R. van Houwelingen. Op soortgelijke wijze kwam de HSV-Studiebijbel tot stand – waarover zo dadelijk meer, omdat ons blad die nu ter recensie aangeboden kreeg. Ik veronderstel dat de NBV-Studiebijbel zijn weg al naar veel van onze lezers gevonden heeft. Gezegd mag worden dat beide werken, hoewel van verschillende oorsprong en hier en daar ook opzet, door dezelfde eerbied voor het Woord en zijn Auteur worden beheerst. We zeggen vaak dat het altijd goed is om bij bijbelstudie verschillende vertalingen naast elkaar te leggen. Dan mag dat ook gelden van deze beide Studiebijbels van gelijk betrouwbaar niveau. Met genoegen introduceer ik dan ook deze *HSV-Studiebijbel* bij lezers en gebruikers van de HSV én van de NBV.

Bij de presentatie van het boek op 31 oktober 2014 hield prof.dr. M.J. Paul, een van de twee hoofdredacteurs, een toespraak (*De Waarheidsvriend*, 7 november 2014). Hij illustreerde het toelichtend karakter van de Studiebijbel met de uitdrukking ‘damp der dampen’ in het boek Prediker. Letterlijk betekent het Hebreeuwse woord *hebel* ‘damp’. In de Statenvertaling (SV) en de Nieuwe Vertaling van 1951 (NV) is gekozen voor ‘ijdelheid der ijdelheden’; in de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) voor ‘lucht en leegte’. De HSV kiest voor ‘een en al vluchtigheid’. Paul legt uit dat de oude vertaling ‘ijdelheid’ te negatief is, want iets dat vluchtig is, hoeft niet negatief te zijn. Zelfs onze vluchtige adem is noodzakelijk voor ons leven. Deze zaken komen in de HSV-Studiebijbel allemaal aan de orde. Niet alleen in de aantekeningen (bij de SV heetten dat ‘Kanttekeningen’), maar ook als een van de kernthema’s die ter inleiding aan dit bijbelboek voorafgaan.

Opzet

In een Woord vooraf verantwoordten de al genoemde prof.dr. M.J. Paul, hoogleraar Oude Testament, en prof.dr. T.M. Hofman, emeritushoogleraar Nieuwe Testament, als redacteurs de opzet van de HSV-Studiebijbel. De lezers krijgen handreikingen om moeilijk te begrijpen passages van de Bijbel te doorgronden. Artikelen geven inzicht in bijbelse theologie, bijbeluitleg en bijbelvertalingen. Ook actuele vragen komen aan de orde.

De schrijvers van deze Studiebijbel gaan ervan uit dat God op een duidelijke en volkomen manier zich bekendmaakt door zijn Woord tot behoud van mensen. Van belang is dat christenen zelf de Bijbel lezen en de boodschap ervan nagaan.

De teksten zijn ontleend aan een Amerikaanse Bijbel: de ESV Study Bible. De English Standard Version is een bijbelvertaling uit 2001, een herziening van de King James Version. Die teksten zijn zo vertaald en bewerkt dat ze aansluiten bij de Nederlandse situatie. Toch bleken er tientallen thema’s te zijn die niet in de Amerikaanse uitgave voorkwamen, maar wel van belang waren voor een Nederlandse editie. Daarvoor zijn Nederlandse auteurs aangezocht. Een voorbeeld: prof. dr. A. Baars schreef over ‘de liturgie in de Nederlandse gereformeerde traditie’. Het gegeven dat prof. Baars de auteur is van dat artikel staat niet in het boek zelf, maar op een losse bijgevoegde kaart waarop staat aangegeven wie allemaal op de een of andere manier hebben meegewerkt aan het boek. Buiten hen die eerder meewerkten aan de ESV Study Bible, telde ik 67 medewerkers voor de Nederlandse uitgave.

Maar het belangrijkste is voor mij toch dat de in deze uitgave opgenomen Herziene Statenvertaling voorzien is van een bijna vers-voor-vers-toelichting. Uit die toelichting spreekt diepe eerbied niet alleen voor de tekst, maar vooral voor de eerste Auteur.

Overzichtelijk

De HSV-Studiebijbel start een nieuw gedeelte telkens met een overzicht. Het opent met een Overzicht van de hele Bijbel: de heilsgeschiedenis in kaart gebracht. Een eerste rode draad in de Bijbel is de Goddelijke inspiratie. God heeft een totaalplan met de wereldgeschiedenis. In dat plan is speciale aandacht voor Christus. De beloften van het verbond en de symboliek in het Oude Testament hebben allemaal betrekking op Hem. Hoe zit het dan met de dreigingen en waarschuwingen van het verbond die we ook zo breed in het Oude Testament aantreffen? Christus is het Lam van God dat de zonde van de wereld wegneemt en bij zijn te verwachten terugkomst de zonde ook uitroeit. Gewezen wordt op de beloften en de verplichtingen van het verbond, op zegen en vloek, die allemaal verband houden met Christus. Centraal staat Christus als de laatste Adam en de Middelaar. Zonder de inhoud van dit fraaie overzicht als geheel te willen kritiseren, ik miste erin wel aandacht voor het werk van de Heilige Geest. Een trinitarische opzet zou dunkt mij meer recht doen aan een overzicht dat bedoeld is voor heel de Bijbel.

Bij het begin van het Oude Testament opent de Studiebijbel met een nieuw overzicht: de theologie van het Oude Testament. Bouwstenen van het verhaal vormen het monotheïsme, schepping en zondeval, uitverkiezing en verbond, en deelgenoot zijn van het verbond. Het overzicht tekent de delen van het Oude Testament in samenhang met het hele verhaal en toont het Oude Testament zelf als christelijk geschrift. Aparte aandacht geeft het aan de tijdlijn van het Oude Testament, waarbij blijkt dat sommigen kiezen voor 1446 als het jaar van de uittocht, terwijl anderen aan 1260 denken. De argumenten voor beide dateringen passeren de revue; de Studiebijbel houdt met beide rekening. Ook wordt de Hebreeuwse kalender vergeleken met onze Gregoriaanse. Een volgend overzicht vormt de inleiding op de Pentateuch, de eerste vijf

boeken van de Bijbel. Vergelijkbare inleidingen treffen we aan op de historische boeken, de poëtische boeken, de wijsheidsliteratuur en de profetische boeken. Daarnaast opent elk bijbelboek opnieuw met een inleiding waarin aandacht gegeven wordt aan de auteur, de datering, de plek in het geheel, de opbouw van het boek en een aantal kernthema's. Bij Genesis worden daarnaast behandeld: Genesis en de geschiedenis, Genesis en de wetenschap, en Genesis lezen in de 21^e eeuw. Deze inleiding sluit af met literaire kenmerken en – ja – weer een overzicht.

Prof.dr. T.M. Hofman en prof.dr. M.J. Paul

Aan het Nieuwe Testament gaat weer een reeks overzichten vooraf. Als eerste is de tijd tussen beide testamente beschreven, gevolgd door een tijdlijn van gebeurtenissen in die tijd. In het overzicht van het Romeinse Rijk en de Grieks-Romeinse wereld in de tijd van het Nieuwe Testament krijgen sociale structuren, economie, politiek en wetgeving, onderwijs en filosofie, godsdienst en magie aparte aandacht. Een volgend overzicht schetst de joodse groeperingen in dezelfde tijd: Sadduceeën, Essenen en Farizeeën. Na de theologie en de tijdlijn van het Nieuwe Testament volgt de discussie rond de datering van Jezus' kruisiging. Ook in het Nieuwe Testament zijn er inleidende overzichten bij de evangeliën en de brieven en voorts wordt elk bijbelboek weer voorafgegaan door een inleidend overzicht. Met alle waardering: al die overzichten dragen werkelijk bij aan een goed verstaan van de Bijbel.

Maar naast al deze overzichten, gedrukt tegen een zachtgroene achtergrond (groen is een vriendelijke, rustige en stabiele kleur), valt op dat in de aantekeningen zelf onder aan de bladzijden telkens ook blokjes voorkomen met die bescheiden groene kleur. Feitelijk zijn dat korte overzichten van de inhoud van telkens een perikoop van de bijbeltekst. Een voorbeeld. De perikoop over de val in de zonde (Gen. 3:1-24) wordt als volgt kernachtig samengevat: 'Het paar komt in opstand tegen God. De plotselinge en verder niet uitgelegde verschijning van de slang stelt het menselijk paar voor een geweldig belangrijke uitdaging. Hun

keuze is het veronachtzamen van Gods geboden, een daad van welbewuste rebellie die verschrikkelijke consequenties heeft voor heel de schepping. Als gevolg hiervan wordt Gods schepping in wanorde gestort met chaotische gevolgen die voortkomen uit de veronachtzaming van alle harmonische verhoudingen die God van tevoren had beschikt.'

Er is echt alles aan gedaan om de Bijbel en zijn boodschap overzichtelijk te maken. Misschien is een tip op zijn plaats: laat je door alle overzichten niet weerhouden de tekst van de Bijbel zelf te lezen en te herlezen, omdat de Here door zijn openbaring op schrift ons wil aanspreken met zijn wijsheid, zijn beloften en waarschuwingen, kortom: met al zijn liefde. Met als doel ons in de weg van vertrouwen op Christus te verlossen, wijs te maken, te heiligen om Hem te verheerlijken.

Theologie in overzichten

Wie denkt daarmee aan het eind van de overzichten te zijn gekomen, komt bedrogen uit. Als op pagina 2263 het bijbelboek Openbaring eindigt, lopen de theologische overzichten door tot pagina 2446. De lange reeks overzichten, inleidingen en schetsen start met een theologisch overzicht over de bijbelse leer – een kleine dogmatiek –, over de bijbelse ethiek, over de uitleg en het lezen van de Bijbel.

Ter illustratie geef ik hier de onderverdeling van de bijbelse ethiek weer. Binnen de ethiek komt heel wat aan de orde: bio-ethiek, het levenseinde, huwelijk en seksuele moraal, echtscheiding en hertrouwen, homoseksualiteit, doodstraf, oorlog, liegen en de waarheid spreken, rentmeesterschap, Bijbel en handicap, en de dienst van de barmhartigheid.

Ook de indeling van het hoofdstuk over het lezen van de Bijbel laat iets zien van de brede manier van aanpak. Paragrafen zijn: theocentrisch bijbellezen; de Bijbel lezen als literatuur; bijbel-lezen onder gebed en in vertrouwelijke omgang met God; de Bijbel lezen voor prediking en eredienst; de liturgie in de Nederlandse gereformeerde traditie; de Bijbel en muziek.

Verder zijn er hoofdstukken over de canon van de Schrift, de betrouwbaarheid van de handschriften, de archeologie en de Bijbel, de oorspronkelijke talen van de Bijbel. Allerlei vertalingen komen aan de orde: de Septuagint, de Vulgaat, de Nederlandse bijbelvertalingen. Ook is er aandacht voor de Bijbel in diverse 'vleugels' van het christendom: het rooms-katholicisme, de oosterse orthodoxie, het vrijzinnig en het orthodox protestantisme. Maar ook jodendom, wereldgodsdiensten en islam worden

geschetst in hun relatie tot de Bijbel, evenals sekten als Jehova's getuigen, mormonen en new-agebeweging. Bij de bespreking van de wereldgodsdiensten krijgen naast het jodendom en de islam het hindoeïsme, het boeddhisme en het confucianisme behoorlijk aandacht.

Zonder nu kritiek te oefenen op wat geboden is, het komt me merkwaardig voor dat in een Studiebijbel die bedoeld is om de Bijbel beter te leren begrijpen, wel aandacht is voor allerlei oudere en nieuwere sekten en religies, maar dat de godsdiensten waarmee het volk van God tijdens de bijbelse periode te maken had, nauwelijks besproken worden. Te denken valt aan de religie van de volken tussen de rivieren Eufraat en Tigris, de Egyptenaren en de Kanaänieten. Dat lijkt me toch een gemiste kans in een boek met deze doelstelling.

Naast overzichten is het monumentale boek rijk voorzien van kaarten, plattegronden, tijdschema's, illustraties.

Hoe te gebruiken?

Deze Studiebijbel is een belangrijk middel voor persoonlijk bijbelgebruik. Wanneer je 's morgens, 's avonds of bij de maaltijden aan tafel uit de Bijbel leest en je komt iets tegen wat vragen oproept en niet direct duidelijk is, dan

krijg je direct in het kort uitleg en verklaring. Datzelfde geldt voor wie regelmatig de NBV gebruikt in de *Studiebijbel in Perspectief*. Want het blijft wel belangrijk dat je ook verstaat wat je leest. En niet minder dat de boodschap van de Bijbel ook doorwerkt in je leven van elke dag. Het spreekt voor zich dat de Studiebijbel ook heel geschikt is voor gebruik bij bijbelstudiegroepen en -verenigingen.

Kun je zo'n toelichting dan niet vinden in allerlei andere verklaringen? Net als bij de Kanttekeningen van de Statenvertaling vindt je hier de hele Bijbel samen met die uitleggende verklaringen in één band. Je hebt al lezend een uitleggende verklaring bij de hand. Echt een Bijbel en boek om in huis te hebben en telkens te raadplegen. Van harte aanbevolen!

N.a.v.: T.M. Hofman, M.J. Paul (hoofdred.), *HSV-Studiebijbel*, Royal Jongbloed, Heerenveen, 2014, ISBN 9789065393746, 2448 pag., prijs € 79,95

Jakob in tweevoud

Geloven is een groeiproces. Een bekering gaat meestal niet van de ene op de andere dag, dat kan zelfs een ontwikkeling van jaren zijn. Dat zien we wel bij een man als Augustinus. Toen hij eenmaal de grote stap had gedaan, moesten er nog veel kleine stappen volgen. En dan nog gaat het met vallen en opstaan.

Dat zie je ook bij een man als de bijbelse Jakob. Er ging veel fout in zijn leven, maar op het eind leefde hij toch veel dichter bij God dan in het begin. Zijn levensgeschiedenis is dan ook een boeiend en spannend verhaal. Twee vrij recente boeken gaan daar uitgebreid op in. Ik wil daar in dit artikel het een en ander over zeggen.

De Manipulator

Zo heet het eerste boek over Jakob, met als ondertitel: 'Oerlessen in winnen en verliezen'. Het is geschreven door Martijn Horsman en Rikko Voorberg, allebei als theoloog nauw betrokken bij nieuwe vormen van gemeentestichting in stadswijken van Amsterdam. Gezien

de inhoud gingen aan dit boek veel studie en overleg vooraf, want het is echt een doorwrocht werk geworden, met een uitgebreid notenapparaat en dito literatuurlijst. In twaalf hoofdstukken gaan de auteurs de geschiedenis van Jakob in Genesis 25 - 33 langs. Daarna volgt er nog een Epiloog en tot slot een Verantwoording.

Wat is hun bedoeling met dit boek? De schrijvers zijn in alle hoofdstukken eigenlijk vooral met zichzelf bezig en dat willen ze op schrift zetten. Ze hebben daarvoor dus de figuur van de bijbelse Jakob als handvat uitgekozen. Jakob is de manipulator, zoals de titel zegt. Hij

probeert iedereen te manipuleren als hij in de problemen komt. Totdat hij door schade en schande leert dat er een andere en betere weg is, de weg van vertrouwen op God.

Struikelen over God

Dat is de titel van het andere boek over Jakob, met als ondertitel: 'Bijbelstudies over Jakob'. Aan die titel zitten twee kanten, zegt het boek. Allereerst betekent het dat wij God telkens weer tegenkomen. Het is als met Paulus die in Athene struikelde over de godenbeelden, zo vol was de stad ervan. Zo is het nu ook met God: op bergen en in dalen, ja overal is God. Maar er is ook die andere kant, dat we God vaak niet zien of tegen zijn beleid opbotsen en als het ware over Hem heen vallen. Dat heeft Jakob in zijn leven nogal eens ervaren. Dit boek is ontworpen door ds. Henk Mijnders, christelijk-gereformeerd predikant in Zwolle, en geredigeerd door Rolf Robbe.

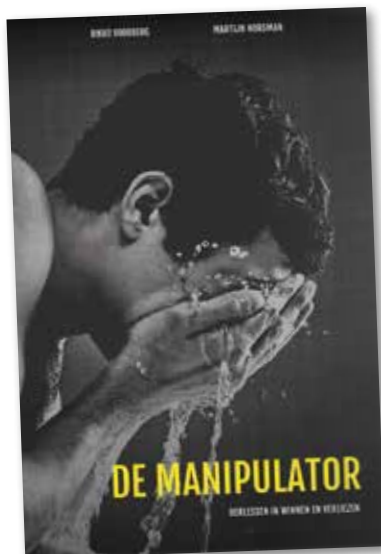
Het boek biedt bijbelstudies over Jakob, gebaseerd op Genesis 25 - 36. Aan elk hoofdstuk zijn gespreksvragen toegevoegd voor onderlinge bespreking en persoonlijke verwerking. De schrijver gaat ervan uit dat lezers deze bijbelse verhalen vooral zullen gebruiken om zich in hun persoonlijke leven met Jakob te identificeren, en daar vervolgens hun winst mee te doen.

Dit tweede boek over Jakob bevat dus om zo te zeggen bijbelstudies van het klassieke genre, voor ieder kerklid te begrijpen. Het boek van Horsman en Voorberg graaft een spa dieper en biedt levenslessen die wat moeilijker te volgen zijn, maar net zo goed gebaseerd zijn op Genesis.

Genesis 29 vergeleken

Om de eigen aanpak van de boeken te beoordelen, is het goed om hetzelfde

onderwerp bij beide te vergelijken. Ik heb daarvoor Genesis 29 gekozen, het hoofdstuk waarin Jakob bij zijn familie in Charan aankomt, en later met Lea en Rachel trouwt. De schrijvers behandelen dit hoofdstuk heel verschillend. Horsman en Voorberg zetten boven hun hoofdstuk het opschrift 'De huwelijksnacht' (over ons verlangen). Zij zetten hun behandeling helemaal in het teken van de verliefdheid van Jakob en zijn hete verlangen om met Rachel te slapen (Gen. 29:21). In de uitwerking komen veel psychologie en psychoanalyse om de hoek kijken, wat de lezer volgens mij van het eigenlijke verhaal vervreemdt. Want je krijgt dan merkwaardige toepassingen te horen. Als Jakob ontdekt dat hij met Lea geslapen heeft en zijn verlangen dus onvervuld is, wordt dat op een psychologische manier veralgemeniseerd: we kunnen elkaars verlangens nooit helemaal vervullen en er blijven altijd een tekort en een teleurstelling.

Ik ga naar het tweede boek. Mijnders heeft een heel andere benadering. Dat blijkt al uit het opschrift dat bij hem zo luidt: 'Hoe word je zelf een goede herder?' Hoe komt hij aan zo'n titel? Dan moet u weten dat Mijnders al eerder in zijn boek (p. 18-19) de mensheid in twee groepen verdeelde: jager-mensen (zie Esau) en herder-

mensen (zie Jakob). Esau staat model voor iemand voor wie een dier slechts prooi is en die met mensen ook zonder liefde omgaat. Terwijl Jakob hart heeft voor zijn schapen en ook met medemensen het goede voorheeft. Ik denk zelf dat je de broers onrecht doet (Esau) of te veel eer geeft (Jakob) als je hun karakter zo op hun beroepswerk vastpint.

Mijnders gaat echter op dit spoor door als hij uit het begin van Genesis 29 afleidt (de scène bij de waterput) dat God Jakob daar wil leren om een goede herder te zijn. Die les haal ik er zelf niet

uit en ik denk zeker niet dat dit punt de kern raakt van hoofdstuk 29. Opvallend is verder dat – anders dan in het eerste boek – de verliefdheid en het verlangen van Jakob nauwelijks aandacht krijgen. Wel benadrukt Mijnders dat het bedrog van Laban met Lea voor Jakob een koekje van eigen deeg is: de bedrieger wordt bedrogen. En verder gaat hij in op de vraag wat nu eigenlijk echt een bijbels huwelijk is, ook voor vandaag.

Minpunten

Over beide boeken ben ik niet zo erg tevreden. Laat ik beginnen met Mijnders. Mijn grote bezwaar is dat hij te makkelijk en te vlug met bijbelkritische visies meegaat. Een voorbeeld lezen we al op pagina 32, waar hij de ladder die Jakob in zijn droom ziet, gewoon gelijkstelt met de trappen van een Babylonische tempeltoren. Maar zo zeker als hij het doet voorkomen, is dat helemaal niet. Kwalijker nog is Mijnders' suggestie dat de verhalen over Jakob pas in de ballingschap zijn opgeschreven en dat ze ook in eerste instantie tot troost voor de ballingen in Babel bedoeld waren. Deze suggestie is een uitvloeisel van de bekende kritische opvatting dat heel de Pentateuch laat gedateerd moet worden. Maar voor die visie is geen werkelijk bewijs te geven en die is in bijbelgetrouwe kring ook altijd weersproken geweest. Mijnders trekt zich daar blijkbaar niets van aan en herhaalt heel zijn boek door dat de schrijver van Jakobs geschiedenis de joodse ballingen als eerste lezers voor zich zag. Naar mijn mening trekt hij hierdoor de hele boodschap scheef en speelt hij de kritiek in de kaart.

Een ander punt is dat het boek vol is van exemplarisme, om die term nog maar eens te gebruiken. Op allerlei manieren kan de geschiedenis van Jakob volgens Mijnders een voorbeeld zijn voor ons, zo nodig ook via zinnebeeldige duiding. Zo heeft zelfs de ondergang van de zon voor hem symbolische betekenis (p. 29). Telkens weer krijg je het idee dat de Bijbel geen boodschap voor je heeft als je jezelf niet in het verhaal of in een persoon eruit herkent.

Ook over het boek van Horsman en Voorberg kan ik niet echt enthousiast

zijn. Wat ik zojuist schreef, geldt ook hier: het leven van Jakob wordt vergeleken met dat van de lezer. Dat moet herkenning oproepen en leerzaam zijn. Maar dit boek lijkt me ongeschikt voor bijbelstudieverenigingen. Daar is het veel te persoonlijk voor. Want beide schrijvers vertellen er hun eigen biografie in de taal van Jakobs levensverhaal. Hun eigen belevingen worden in Jakob en zijn familieleden terug geprojecteerd op een psychologische en ook spirituele manier. Zelf noemen ze hun aanpak dan ook spirituele psychologie. Maar mijn moeite met dit boek is vooral dat de schrijvers bijbelverhalen tot uitgangspunt nemen (en in feite misbruiken) om hun eigen geestelijke ontwikkeling mee te illustreren. Daar doe je de Bijbel onrecht mee en dat is niet goed voor het imago van Gods Woord.

Van minder naar meer

Zoals ik al in het begin van dit artikel schreef: geloven is een groeiproces, een worsteling van minder naar meer. Dat zie je ook bij Jakob. Gelukkig komt dat in beide boeken toch wel naar voren. Mijnders schreef op de achterpagina

van zijn boek over Jakob: 'Ook al vertrouwde hij vooral op zichzelf, hij gaf zijn leven steeds meer in handen van God.' Jammer dat geen van beide boeken verwijzen naar Hebreëën 11, waar

van Jakob wordt getuigd dat hij 'door zijn geloof' de twee zonen van Jozef zegende (vs. 21). Daar eindigde Jakobs leven mee. Voor de begintijd had Mijnders

ook de aanhaling in Hosea 12 kunnen gebruiken, waar Jakob in profetisch daglicht wordt gezet (het andere boek vermeldt deze tekst in noot 25). In het algemeen moeten we, denk ik, vooral op de grote lijnen letten in die bijbelse geschiedenissen, zonder met toevallige toepassinkjes of symbolische betekenissen de actualiteit te willen redden. Gods voorzienige leiding is op zich al troostvol en waarschuwend genoeg.

N.a.v.:

- Martijn Horsman en Rikko Voorberg, *De manipulator. Oerlessen in winnen en verliezen*, Amsterdam, Ark Media, 2014, ISBN 9789033800603, 176 pag., prijs: € 14,95
- Henk Mijnders, *Struikelen over God. Bijbelstudies over Jakob*, Zoetermeer, Boekencentrum, 2015, ISBN 9789023928591, 104 pag., prijs: € 9,90

105
STICHTING WOORD & WERELD

Zaaien

Gereformeerde evangelisatie

106
STICHTING WOORD & WERELD

Planten & Groeien

Gereformeerde gemeenteopbouw

Ds. Henk Drost

NIEUW!

Een tweeluik over een missionaire gereformeerde kerk. *Zaaien* gaat over het missionaire werk. *Planten & Groeien* gaat over de missionaire kerk.

Het missionaire werk gaat voorop, want daaruit is de kerk geboren. En die afkomst van de kerk heeft ook alles te maken met haar toekomst. De kerk blijft alleen op Christus' weg als ze missionair is: van harte gereformeerd én missionair!

De auteur maakt duidelijk dat de combinatie gereformeerd en missionair sterk is. Gereformeerde kerken zijn vaak nog behoorlijk introvert met weinig visie op evangelisatie. Je krijgt aan de andere kant ook wel eens de indruk dat je – wil je echt missionair overkomen – het gereformeerde overboord moet zetten.

In deze boeken wordt een bijdrage geleverd om het missionaire denken en werken in de Gereformeerde Kerken op te warmen vanuit de warme leer van de genade. Voor verwerking en bespreking is materiaal opgenomen.

Prijs bij abonnement € 9,25.
Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 11,25

Bestel via www.woordenwereld.nl
(ook voor een abonnement)

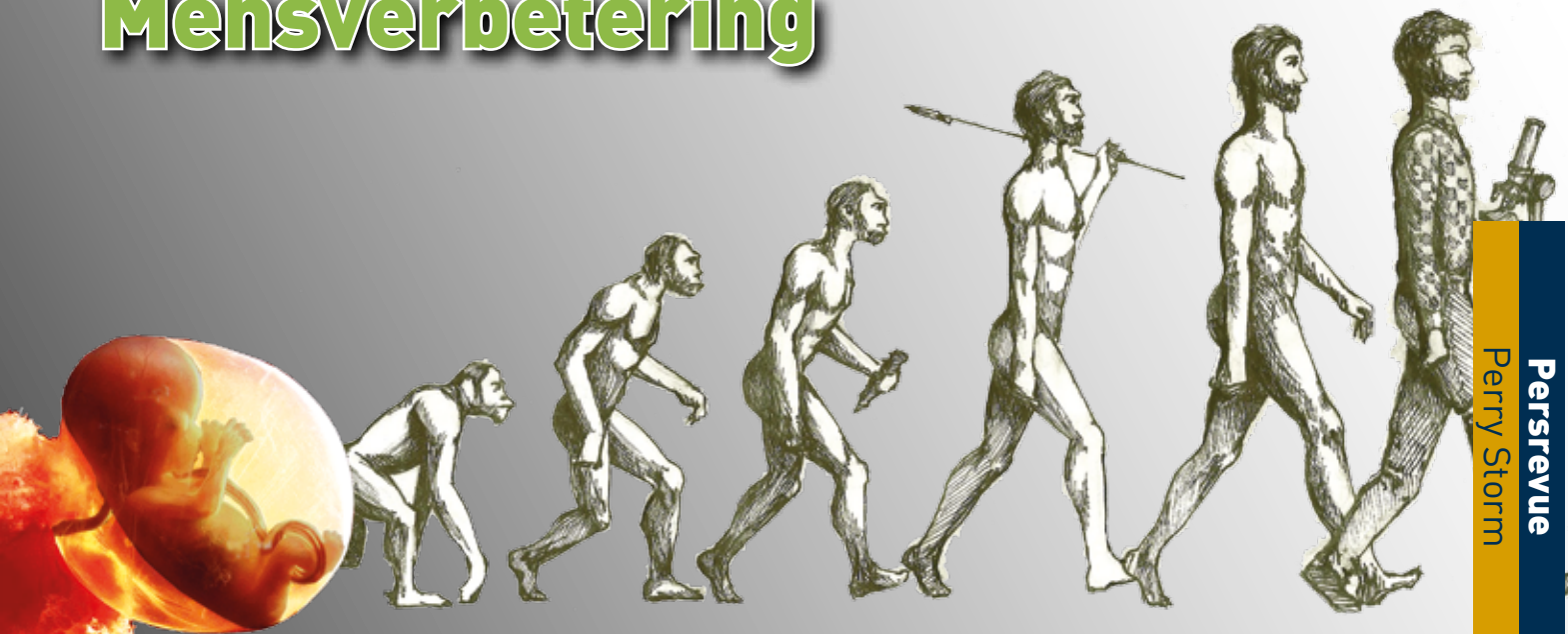
Een deugdelijk jaar

*Ik wensche u een jaar,
 dat zachte als zijde is;
 ik wensche u een jaar,
 dat blank en blijde is;
 ik wensche u een jaar,
 dat ver van krank is,
 een deugdelijk jaar
 zoo breed als 't lang is;
 ik wensche u een jaar,
 dat, als 't voorbij is,
 een zalig jaar
 voor u en mij is;
 ik wensche u een jaar,
 zoo Gods gebod is,
 dat in en dat uit
 geheel voor God is.*

Guido Gezelle (1830-1899)

We zijn weer een nieuw jaar van de Heer binnengegaan: 2016.
 Vele wensen hebben we ontvangen en uitgesproken.
 Zo prachtig als de wens van Guido Gezelle
 heb ik er geen gehoord.
 Ik wens het elke lezer van harte toe.

Mensverbetering

Perry Storm
Persrevue

De VBOK, een vereniging die op deze plaats geen nadere introductie of aanbeveling zal behoeven, heeft haar periodiek *Laat leven* ingrijpend vernieuwd. Van wat niet veel meer was dan een uitvoerige folder, is er nu een compleet magazine van 32 pagina's gemaakt. De bedoeling is om dit twee keer per jaar te doen. Het is onderdeel van de uitvoering van het voornemen om weer nadrukkelijker van zich te laten horen in een land waarin nog steeds één op de zeven zwangerschappen bewust vroegtijdig beëindigd wordt. Hoofdredacteur Arthur Alderliesten vertelt dit in zijn Hoofdredactioneel. Dit eerste nummer (dec. 2015) is een heel lezenswaardig nummer geworden rond het thema 'Op weg naar het volmaakte kind'. Het gaat in op de wetenschappelijke ontwikkelingen die steeds verdergaande invloed mogelijk maken op wat voor mensen geboren kunnen én mogen worden. De ethicus prof.dr. Theo Boer levert een uitvoerige bijdrage onder de titel 'De volmaakte mens bestaat niet'. Hij vraagt aandacht voor theologische argumenten die volgens hem ook voor niet-christenen de moeite waard zijn. Ik neem een deel van zijn artikel over, waarin hij duidelijk maakt hoe de houding van christenen ten opzichte van technologische ontwikkelingen de laatste jaren kritischer is geworden dan voorheen. Niet alleen vanwege de fouten en bijwerkingen (opwarming en uitputting van de aarde bijv.), maar

ook vanwege de *aspiraties*. Waren die vroeger gericht op 'herstel' van de natuur, nu steeds meer op de 'verbetering' ervan.

Met die bescheiden aspiraties is echter iets gebeurd. Regelmatig in de geschiedenis vatte het idee post dat we ons menszijn kunnen ontstijgen. Dat we als God kunnen worden. In de geschiedenis is de torenbouw van Babel ('opstijgen tot de hemel') daar al een voorbeeld van. Maar denk ook aan dictators die zich als goden laten fêteren en wetenschappers die supermensen tot stand willen brengen. Kijk je naar mensen als Hitler en een hele serie communistische dictators, dan realiseer je je dat seculiere ideologieën het in dit opzicht niet beter doen. Denk ook aan de genetica: op het gebied van de zogeheten negatieve eugenetica gaat het nog om het uitselcteren van ziekten, bijvoorbeeld door een verbod op voortplanting bij mensen met erfelijke afwijkingen, of door embryoselectie op basis van de kwaliteit van de genen. De positieve eugenetica gaat verder: die wil mensen tot stand brengen die superprestaties kunnen leveren. De mensheid 2.0 waarbij de mens zijn eigen schepping (of evolutie) gaat voortzetten. Dat die aspiraties op argwaan stuiten, zie je aan films als 'Dr. Frankenstein' en boeken als 'Brave New World' en '1984'. En na de Nazi-experimenten op dit terrein – zoals het Lebensborn project en het euthanasieprogramma – bleef het een tijd lang

stil. Inmiddels staat mensverbetering, 'human enhancement', echter weer volop op de agenda.

Mensverbetering

Wat is mensverbetering? Voor alles is het een vaag begrip, voortkomend uit het feit dat niemand echt weet wat er op dit terrein mogelijk is. In de literatuur wordt wel gesproken van samenkomende technologieën – converging technologies –, dat wil zeggen dat er allerlei takken van sport in samenwerken: de (moleculaire) biologie, de genetica, de nanotechnologie, de informatica en robotica, de farmacie etc. Alles met als doel om mensen in staat te stellen om nog gemakkelijker, gezonder en langer te leven en om nog meer te presteren.

Ondanks die hoge doelen, zal, wie op internet naar mensverbetering zoekt, vooral voorbeelden zien die te maken hebben met het verhelpen van handicaps en niet of nauwelijks met een evolutie van de mens in de richting van supermens. Wees al blij als iemand met verlamming met hulp van elektroden in de hersenen een kunstarm kan bewegen; dat organen bij uitval kunnen regenereren; dat mensen met geheugenproblemen zich beter kunnen concentreren; en wees blij met de plastische chirurgie waarbij mensen er minder gehavend uitzien. Typerend in al deze voorbeelden is nog iets: de massieve en blijvende afhankelijkheid van technologie. Veel van deze 'verbeteringen' zijn in essentie niet

veel anders dan hulpmiddelen die we al eerder hadden, zoals brillen of auto's, maar nu dichter op, of zelfs binnen het lichaam. Ze blijven beperkt tot dié mensen: hun kinderen worden weer gewoon geboren zonder die chips, elektrodes en sensors. Misschien is het meest opzienbarende aan mensverbetering dus niet wat we allemaal kunnen – dat valt mee, of tegen – maar het ongebreidelde vertrouwen in dat kunnen.

Wat heb je eraan?

Daar komt bij dat er over de morele betekenis van de term 'verbeteren' geen eenstemmigheid is. Wat heb je eraan als die supermensen uiteindelijk net zulke ongeduldige, jaloerse of driftige wezens blijken te zijn als wijzelf en dus nog steeds voordringen bij de kassa en sjoemelen met hun belasting? Wat als de verbeterde mens dankzij zijn verbeterde zintuigen nog effectiever ontrouw is aan zijn partner? Wat als het geniale kloontje van Cruiff lak blijkt te hebben aan voetballen en verslaafd wordt aan internetspelletjes? Verbetering van menselijke prestaties betekent allerminst dat je daarmee ook mensen hebt die onzelfzuchtiger, liefdevoller, milder en rechtvaardiger zijn.

Ik zet het nog wat scherper neer: zou het niet kunnen zijn dat verbetering van de mens (in termen van bijvoorbeeld snelheid van denken en bewegen, van levensduur en van gezondheid) leidt tot een verarming van het innerlijke leven? Verlangt verbetering van de mensheid soms geen onaanvaardbare prijs? Om met die prijs te beginnen: natuurlijk willen wij leed beperken en gezondheid verbeteren. Geen weldenkend mens zal beweren dat het niet erg is als iemand tijdens de zwangerschap rookt en excessief drinkt. Niemand zal zeggen: maakt niet uit of je autogordels draagt. Natuurlijk zul je handicaps en ziekten indien mogelijk moeten voorkomen. Dat is zowel in de seculiere wereld als in het jodendom en christendom altijd zo geweest. Laten we de godsdienstige kant verder belichten. Er is vanuit dit perspectief dus ook niets tegen het voorkomen van handicaps. De vraag is echter: tegen welke prijs? Het voorkomen van een handicap door inachtneming van goede voeding en hygiëne is heel wat anders dan het creëren en vervolgens uitselct-

ren en doden van menselijk leven. Neem embryoselectie: daar worden meerdere embryo's tot stand gebracht waarna de gezondste worden uitgekozen en de rest wordt vernietigd (of voor onderzoek gebruikt). Een ander voorbeeld is abortus na een prenatale test.

Weliswaar kun je je de motieven van sommige ouders goed voorstellen. Met name wanneer zij al een kind met een zeer ernstige handicap hebben en er een grote kans bestaat dat ook een volgend kind die handicap heeft. Toch blijft elke doding van ongebooren leven een moreel probleem, zelfs als daar nobele motieven achter schuilgaan.

Van ongebooren leven blijf je af

De vraag wat precies de 'morele status' van ongebooren leven is, met name de vraag of er vanaf de conceptie al sprake is van een menselijke persoon, wordt in de traditie niet eensluidend beantwoord. Sommigen, zoals de filosoof Aristoteles, namen aan dat een embryo pas na veertig dagen een ziel kreeg. Het Jodendom gaat veelal zelfs uit van de opvatting dat een menselijke ziel pas ontstaat wanneer een kind ter wereld komt en zijn eerste adem ontvangt. Het woord voor 'ziel' en 'adem' is in het Hebreeuws hetzelfde.

Al die tradities delen echter één overtuiging: van ongebooren leven blijf je maar liever af. Want al weten we niet zeker of er sprake is van een menselijke persoon, zeker weten dat dat niet zo is, doen we evenmin. En bij twijfel geldt: niet inhalen. Een vergelijking: er is een kolenmijn ingestort en er is geen teken meer dat er overlevenden zijn. Maar zeker weten doen we het ook niet. Door dat niet-weten wordt er met zo'n mijn omgegaan alsof er overlevenden zijn. Toegepast op ongebooren leven: als wij niet zeker weten of al dan niet sprake is van een menselijke persoon doen we er goed aan om het te behandelen alsof dat wel zo is. Los daarvan kunnen wij ook de plicht

hebben om iets wat (nog) niet helemaal mens is, te beschermen. Want de conceptie is wel op een unieke wijze met een (latere) menselijke persoon verbonden. Dat breek je niet in de knop. Godsdienstige argumenten zijn er te over. Psalm 139 spreekt intiem en indrukwekkend over God die mijn 'vormeloze begin' zag; de schrijver zal hebben geduid op het stadium van 1-8 weken van de zwangerschap. De moeder van Simson – de held die Israël moest redden uit de aanvallen van de Filistijnen – mocht vanaf de zwangerschap al geen wijn en sterkedrank meer drinken. Hoe je het ook wendt of keert, er is iets bijzonders aan de hand met ongebooren leven. Daar mag het christelijk geloof ons dan wat je zou kunnen noemen de 'ontdekkingscontext' voor leveren, maar het gegeven zelf is een algemeen menselijke ervaring die wordt opgedaan dwars door alle levensbeschouwingen heen.

In hetzelfde nummer is wat verderop een column te vinden van iemand van wie je het verrast dat hij in dit blad wil schrijven: de cabaretier Paul van Vliet. Hij is kennelijk toch ook weer niet in alle opzichten de D66-zelfbeschikingsideologie-aanhanger als ik dacht. Hij schrijft een column (onder de titel Henkie) die eigenlijk mooi aansluit bij wat Boer schrijft.

Ik zat van de zomer op de boulevard in Scheveningen op een terrasje en ineens zag ik Henkie lopen. Henkie Berkebach. Wij hebben samen op school gezeten en we hadden elkaar in ruim dertig jaar niet meer gezien. 'De Bult' noemden wij hem. Ik herkende hem meteen. Hij leek alleen nog kleiner en zijn gezicht wat ronder geworden. Maar de bult zat er nog: een rugzak voor het leven. Ik riep: 'Hee, Henkie!' Hij keek om, zag me en kwam bij me zitten. We raakten over van alles aan de praat, van vroeger en nu. En ook over de vraag wanneer je

tevreden bent met jezelf. Ik dacht: Hij moet daar toch alles van weten! Henkie zei: 'Het verschil tussen jou en mij is niet zo groot, hoor. Ik ben waarschijnlijk op dezelfde manier verwekt als jij. Alleen bij mij is er een klein zandkorreltje meegeglijpt. Een "bedrijfsongeval" zou je kunnen zeggen.'

Ik vroeg hem of hij nooit in opstand was gekomen tegen de gevolgen van dat zandkorreltje. Bitterheid had gevoeld. Of agressie.

'Vroeger wel,' zei Henkie. 'En ook machteloze woede. Vooral als we gingen voetballen en ik altijd als laatste overbleef bij het partijen kiezen. Maar nu niet meer hoor. Allang niet meer. Ik weet hoe ik die rugzak moet dragen om het gewicht niet te voelen. Alleen met nieuwe mensen vraag ik me toch altijd weer af: Wat zouden ze denken? Maar dat gaat gauw over. De problemen komen soms later. Als ze gaan zeggen dat ik het zo goed doe ondanks mijn handicap. Dat het zo flink van me is en zo knap. Kijk, dat is goed bedoeld, maar dan zetten ze mij apart. Meer apart dan ze zelf weten. Apart en hoger, op een voetstuk, waar ik niet op wil. Ook omdat ik daar niet zo gemakkelijk afkom! Verder ben ik best tevreden. En dat mag ook wel. Als m'n vader en moeder nu hadden geleefd, dan was ik er helemaal niet geweest. Hadden ze me afgekeurd

Jongerenwerk in 2016

In *Christelijk Weekblad* van 13 november 2015 schrijft Nynke Dijkstra (projectmedewerker Missionair Werk van de PKN) over het probleem waar veel kerken mee worstelen: grote aantallen afhakende jongeren. Ze sluit zich aan bij de (in de afgelopen jaren toch al aanzwellende) kritiek op de reflex van veel kerken dat er dus nog wel meer activiteiten georganiseerd zullen moeten worden die jongeren leuk en aansprekend vinden. Haar boodschap is samengevat in de titel van het artikel: 'Wat jongeren écht willen, zijn relaties'. Ze schrijft:

bij de vruchtwaterpunctie. Dan was ik nooit door die vlokentest heen gekomen. En moet je horen: ik ben toch mooi vergelijkingsmateriaal? Als je mij ziet, hoef jij die facelift toch niet meer? Het enige waar ik me wel es bang over maak de laatste tijd is, dat alles in de toekomst perfect en volmaakt moet. Als er een oor van een kopje breekt, flikker je dat kopje weg. Als een kind één scheve tand heeft, moet z'n gebit voor twee jaar in de ijzeren steigers. Tomaten zijn zo rood en rond als biljartballen en appels lijken wel ontworpen door een industriële vormgever.

En als mevrouw wat ouder wordt, neemt meneer een jong vriendinnetje. Er is geen plaats meer voor kneusjes. Dat vind ik eng. Straks wil iedereen dat "Zwitserlevengevoel": schoon, gezond, aangeharkt en Alp-Frisch!

We zaten nog een tijdje zwijgend te kijken naar de zon die langzaam in de zee zakte. Toen zei ik: 'Wat een perfecte dag!' 'Ja,' zei Henkie, 'dat komt omdat het gisteren regende...!'

In dit eerste nummer met de nieuwe opzet is nog veel meer lezenswaardigs te vinden. De moeite waard! Het is te hopen dat het veel lezers vindt. En de VBOK veel steun...

Jongeren in de kerk krijgen, dat is de grote wens van veel kerken. Of beter nog, voorkomen dat ze vertrekken. Hoe komt het eigenlijk dat dat vaak zo moeilijk gaat? Kerken die zich op nog meer activiteiten storten, begrijpen het niet. Hoe krijgen we jongeren weer in de kerk? Veel kerkgemeenschappen vergrijzen. Mijn kapster is verbaasd als ze hoort dat er in Houten ook nog veel jonge mensen naar de kerk gaan. Zelf woont ze tegenover een grote kerk in een dorp. 'Ik zie daar alleen maar oudere mensen naartoe gaan, niks voor mij dus.' De vraag naar jongeren is begrijpelijk.

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
 Secretaris W. Hindriks
 Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
 Eindredactie Drs. G. den Dulk
 M.J.A. Zwikstra-de Weger
 Redactie Dr. A. Bas
 Drs. H. J. Boiten
 Ds. C. van Dijk
 Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
 Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
 Tel. 050 - 5344508
 Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Spakenburg
 Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
 Ds. C. van den Berg, Amersfoort
 Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
 Drs. L. Bezemer, Wezep
 Drs. F.J. Bijzet, Kaapstad, ZA
 J.H. Bollemaat, Dalſen
 A.C. Breen, Armadale, WA
 Drs. E. Brink, Waddinxveen
 Drs. J.J. Burger, Veenendaal
 Ds. H. Drost, Zwijndrecht
 Drs. B.P. Hagens, Soest
 Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
 Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
 Drs. A. Kamer, Hoogland
 Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
 A. van Leeuwen, Papendrecht
 Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
 Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg
 Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
 Ds. P. Schelling, Amersfoort
 G.J. Schutte, Zeist
 G. Slings, Lelystad
 J. Veenstra, Emmen
 Dr. H. Veldman, Zuidhorn
 Ds. J. Wesseling, Veenendaal
 Dr. W.F. Wisselink, Almelo
 Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
 Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
 Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar
Druk: Koninklijke BDU Barneveld
CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.
 Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden,
 postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):
 1. **via internet:**
 www.woordenwereld.nl, uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.
 www.aboland.nl, voor alle overige wijzigingen
 2. **schriftelijk:**
 Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
 3. **telefonisch:**
 0900-ABOLAND of 0900-226 52 63 (€ 0,10 p/m).

Beëindiging abonnement:

Via www.aboland.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op
 www.sandd.nl/klantenservice/hulp-nodig/

Kijk voor **meer informatie** en uitgebreide **abonnementsvoorwaarden** op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	€ 35,00
Nader Bekeken + vier cahiers	€ 69,00
Nader Bekeken studenten	€ 21,00
Nader Bekeken PDF	€ 21,00
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	€ 28,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	€ 34,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	€ 37,00
Cahiers, losse verkoop	€ 11,25

Bankrekening: NL 35 ABNA 0592 9319 27

BIC-code: ABNANL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor **giften**: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

Er spreekt ook verlangen uit. Niemand wil dat het ophoudt. Dat er een moment komt dat de laatste het licht uit moet doen. Kerken die sluiten, pijnlijk en verdrietig.

Hoe krijgen we er weer jonge mensen bij? Er zijn kerken waar jonge mensen volop meedoen. Er zijn jongeren, die zich geraakt weten door het Evangelie en die zich inzetten voor kerk en geloof. Maar het is bepaald niet vanzelfsprekend. Veel kinderen verlaten bij het ouder worden de kerk, vaak nemen ze ook afscheid van het geloof van hun ouders. Valt er iets aan te doen?

Antwoorden liggen niet voor het oprapen.

Maar als één ding duidelijk is, dan is het dit: het gaat niet om allerlei programma's, spetterende activiteiten of andere muziek in de kerkdienst. Jongeren vragen vooral om mensen: ouderen en leeftijdsgenoten die

geraakt zijn door het goede nieuws van het Evangelie én oprecht geïnteresseerd zijn in jongeren. Geen mensen die op alle vragen een antwoord hebben (dat is niet geloofwaardig), maar ook geen mensen die zelf niet (meer) weten wat ze geloven, die zeggen ook veel te twijfelen.

Leven delen

Ja, dat doen jongeren ook. Ze zijn op zoek naar mensen met antwoorden. Mensen, die wat te melden hebben over hun geloof en dat eerlijk kunnen delen. Dat gaat verder dan 'catechese'. Het vraagt iets van de kerkmensen en de jeugdwerkers. Ben je bereid niet alleen je geloof, maar ook je leven te delen met jonge mensen? Met ze op te trekken? Mogen ze een kijkje achter de schermen van jouw leven? Dat betekent: samen eten, samen optrekken, beschikbaar zijn. De relatie staat centraal, niet de activiteit of het programma. Het gaat er niet

om dat je van alles gaat organiseren en vervolgens moet constateren dat 'ze' weer niet komen. Het begint klein, bij ontmoetingen, daar waar jongeren zijn, bij het bouwen van relaties. Van daaruit ontstaan activiteiten, samen met hen. Trouwens, geldt dat niet overal? In alle kerkenwerk? Voor je het weet verliezen we ons in activiteiten en vergaderingen (die klacht hoor je ook van kerkenraadsliden).

Terwijl het uiteindelijk gaat om mensen, om relaties, binnen en ook buiten de

kerk. Dat geeft enerzijds ruimte: we hoeven niet per se van alles te organiseren, nóg meer te doen. Anderzijds vergt het ook wat: kwetsbaarheid, eerlijk zijn over jezelf, je geloof, je inspiratie en je vragen én je antwoorden.

Concreet

Het begint heel concreet met vragen aan ouderen in de kerk. Welke jongeren ken je? Weet je hun naam? Bid je wel eens voor ze? Zie je mogelijkheden om contact te leggen en te onderhouden? Wat houdt jonge mensen bezig? Wat zijn hun vragen, weet je dat?

Vervolgens is er de uitdaging aan je eigen geloof als meelevend kerklid. Kan ik verwoorden wat dat geloof voor mij betekent in het dagelijks leven? Wat heeft het evangelie te zeggen als het gaat om vragen rond relaties, identiteit, seksualiteit, levenskeuzes waar jongeren mee bezig zijn? Wat zeggen we dan? Wat heeft

onszelf geholpen, hoe ga je daar zelf in geloof mee om? Nogmaals: het gaat niet om sluitende antwoorden of oplossingen. Maar wel om een richting. Om dat wat jou steun heeft gegeven en nog geeft. Ooit kwamen twee jonge mensen op mij af tijdens een conferentie. 'Mogen we u wat vragen? We hebben wat vragen verzameld waarvan we dachten dat u daar misschien wel ideeën over had.' 'Kom maar op,' zei ik.

En daar kwamen ze. 'Hoe komt het dat er zoveel lijden in de wereld is als God

liefde is? Waarom is het in de kerk zo saai en in de kerkdienst altijd eenrichtingsverkeer? Wat is Hare Krishna? Hoe weet je nu wat God concreet van je wil? Geeft God wel eens een teken of zo? Komen wonderen nog steeds voor? Hoe denkt u over seks? Wat heeft geloof daarmee te maken? Mag je nou wel of niet samenwonen?'

Het werd een levendig gesprek. Ik heb er veel van

geleerd. Naar ik hoop, zij ook. De schok kwam pas op het einde van het gesprek. Ik vroeg: 'Je kunt die vragen ook in je eigen kerk aan de orde stellen toch?' 'Nee, hoor, daar weten we niemand. Daar gaat het nooit over deze dingen.' Ik weet niet of ze gelijk hadden. Maar dat ze kennelijk de indruk hadden dat er voor dit soort vragen geen ruimte was, vond ik erg. Ik hoop op kerken waar geloof gedeeld wordt in de praktijk van alledag. Leven delen, met een hoofdletter L.

Al komt er wat bekaaid af dat er toch heus 'sluitende antwoorden' bestaan die de kerk als boodschap aan jongeren per se kwijt moet willen, datgene wat ze schrijft, lijkt me toch verder waard om heel serieus te nemen.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

@NaderBekeken

www.facebook.com/naderbekeken

www.woordenwereld.nl